

Nijenrode
Roeivereniging
Het Galjoen

roei eens een

Nijenro_(n)de

in

Drijvende Galjoen Dames

met

Fred Vlotman

Waar vaar je langs en waar vaar je in?

Dat is kort door de bocht de informatie in deze publicatie. Je vindt hierin informatie over sommige gebouwen die je ziet als je in de buurt van Breukelen vaart en over dames die vernoemd zijn in de bootnamen van Nijenrode Roeivereniging Het Galjoen.

In deze bundel varen we a.h.w. vanaf het Botenhuys van Nijenrode eerst noordwaarts en dan zuidwaarts. Na een gebouw wordt meestal een dame besproken die op kasteel Nijenrode heeft gewoond en (derhalve) is vernoemd in een bootnaam. Behalve met kasteel Nijenrode is er geen relatie tussen de besproken dames en de gebouwen. De volgorde van de dames is gekozen op grond van hun (vermoedelijke) geboortjaar.

Deze publicatie is te typeren als belletristiek; ik heb er geen wetenschappelijke of historische pretentie mee.

De bronnen waren allerlei boeken, brochures, gesprekken en knip & plakwerk uit internet-zoekacties.

Deze bundel heb ik samengesteld uit nieuwsgierigheid naar wat ik buitenboord zie én op grond van mijn roeiplezier in de Drijvende Galjoen Dames.

Lange Halen!

Fred

Vlotman vaart door Utrecht

Vlotman in de bocht bij Geesbergen in Maarsse

Vlotman voor Slangevegt bij Breukelen

'vlotman' is de aanduiding van een beroep net als 'timmerman'. Een vlotman vervoerde hout in de vorm van soms enorm grote en lange vloten waarop ook een huisje stond om in te slapen en koken.

Inhoud	
BOTENHUYS VAN NIJENRODE	5
Belia	10
OUDAEN	12
Ida	14
SLANGEVEGT	16
Alie	19
Josina	21
DE OLIFANT	23
Lucretia	25
CROMWIJCK	27
Anna	29
IJZEREN THEEKOEPSEL BIJ GANSENHOECK	31
KASTEEL NIJENRODE	33
BOOM EN BOSCH	35
Constantia (Hop)	37
GUNTERSTEIN	39
Adriana	42
BREUKELSE BRUG	44
WATERSTOEP	46
Sara	47
FLORA BATAVA / VIJVERHOF	50
Jeanette	54

OVER-HOLLAND	56
STERRESCHANS	58
RUPELMONDE	60
NIEUWERSLUIS	62
Lily	65
KRINGENWETWONINGEN.....	67
Desi	69
SLUIS, RIDDERHOFSTAD EN HUIS TE MIJNDEN	71
Verantwoording	74
Disclaimer	74

BOTENHUIJS VAN NIJENRODE

Dit houten Botenhuis is in de jaren 1915-1916 gebouwd en werd officieel aangeduid als schuitenhuis. Het was een onderdeel van de buitenplaats Nijenrode. Sinds 1993 is het eigendom van de roeivereniging Het Galjoen. Het kasteel en de landschapspark vormen een fraaie en stijlvolle achtergrond.

Oorspronkelijk had het schuitenhuis bij Nijenrode aan de Noord- en Zuidkant loodsdeuren zodat er doorheen gevaren kon worden. Er lag dus geen vloer in en er was zeker nog geen vlot aan de Breukelse (voor-)kant. Via allerlei kanalen ritselden en regelden de eerste Galjoenroeiers hout. De startende vereniging was namelijk zo arm als een Vechtrat; het was vlak na de Tweede Wereldoorlog, van alles was slechts 'op de bon' verkrijgbaar. Dat hout was nodig om in het schuitenhuis een vloer te timmeren en draagrekken aan te leggen.

Op het moment van de bouw van het schuitenhuis was Nijenrode in het bezit van een rijke Amsterdamse koffiehandelaar, Michiel Onnes. Bekend is dat Onnes, na aankoop van Nijenrode in 1907, veel restauraties en nieuwbouw (in oude stijl) liet uitvoeren. Dat gebeurde van 1907 tot 1916 onder leiding van de bekende Utrechtse architect E.G. Wentinck en later onder die van Van Heeswijk. Zij hadden de opdracht om het kasteel weer terug te brengen in de situatie zoals men die kende van tekeningen van 'Nyenroy' van ca. 1650. Maar de architecten Wentinck/Van Heeswijk en de eigenaar Onnes gingen verder: ze voegden nieuwe bouwwerken toe. Wellicht is architect Wentinck dus degene die het Botenhuis heeft ontworpen naar een voorbeeld van vroegere schuitenhuisen. Het kan ook zijn dat de beroemde tuinarchitect Henry Copijn en/of zijn collega L.A. Springer er bemoeyenis mee hebben gehad. Onnes kon het zich namelijk financieel veroorloven om door beroemde architecten de tuinen van het landgoed te laten ontwerpen en aanleggen.

Op oude afbeeldingen staat een schuithuis, maar dan aan de noordzijde van het kasteel (rechts op onderstaande afbeelding)

In het rampjaar 1672 werd Nijenrode verwoest door het leger van Lodewijk de XIVe. Kennelijk is toen ook het schuithuis dat op bovenstaande platen staat, in vlammen opgegaan. De ruïne die Nijenrode na deze verwoesting was, werd in 1675 gekocht door Johan Ortt. Hij liet het kasteel herbouwen. Waarschijnlijk is er toen niet opnieuw een schuithuis gebouwd. Op afbeeldingen van het door Ortt's herbouwde Nijenrode staat namelijk geen schuithuis meer. Toch is er later kennelijk weer een gebouwd. Op een veilingbiljet uit 1817 wordt dat genoemd. Echter bij een volgende veiling - in 1850 - wordt weer geen schuithuis vermeld.

Dat er schuithuizen stonden aan de Vecht blijkt ook uit de schoolplaat van Johan Herman Isings (1884 - 1977). Daarop staat er een links afgebeeld.

Bij de oprichting van de roeivereniging Het Galjoen in 1946 had die club nog geen botenhuis. De roeivereniging had toen ook nog geen materiaal: geen boten en riemen. De eerste twee boten werden in december 1946 geleend van een andere vereniging. Gelukkig lag er dus sinds 1915 in de Vecht een schuithuis, schuin voor het zuidelijke toegangshek van Nijenrode, de roeiers kregen het in bruikleen.

Anekdote

Het eten was na WO II nog lang schaars in Nederland en kon slechts met bonnen die de regering verdeelde, worden verkregen. Toch wilde Het Galjoen goed voor de dag komen op de eerste roeiwedstrijden waaraan werd deelgenomen. De 4 roeiers van de eerste wedstrijd ploeg kregen daarom per week 1 ei extra boven op het algemene rantsoen.

De historie, het uiterlijk en het decor van het Botenhuis rechtvaardigen in voldoende mate het een monument(je) te noemen. Gelukkig vond de Nederlandse Staat dat ook. In 2001 is het opgenomen in het Rijksmonumentenregister. Een consequentie hiervan is dat het niet mag worden uitgebreid. Dat ging knellen toen de roeivereniging steeds meer leden en boten kreeg. Een deel van de vloot ligt dus noodgedwongen buiten.

Dankzij de inspanning van velen (vooral burgers) en de goedgeefsheid van anderen (waaronder de voormalige gemeente Breukelen, het VSB-fonds, de Rabobank, Nyenrode Business University en oud-leden) was het in 2006 uiteindelijk mogelijk om het Botenhuis geheel te restaureren en opnieuw in te richten.

Zie voor fraaie foto's van, in en in de nabijheid van het botenhuis van Nijenrode Roeivereniging Het Galjoen
www.roeimuseum.nl/museumzalen/roeiverenigingen/nijenrode-roeivereniging-het-galjoen/botenhuis-het-galjoen/

Belia

Belia (geboren tussen ca 1344 en 1350 - overleden 1370)

Belia Ottodr van Arkel-Leyenburg Vrouwe van Leijenburg van Nijenrode

Mysterieuze geschiedenis

De informatie over Belia is bepaald niet eenduidig. Soms wordt ze Mabelia genoemd. Er worden verschillende geboortejaren vermeld: van 1344 tot 1350. Haar sterfjaar is eenduidig: 1370. Eén bron meldt dat ze slechts 22 jaar is geworden. Dan is 1348 een aannemelijk geboortjaar. De meeste bronnen vermelden dat ze de eerste vrouw was van Gijsbrecht II van Nijenrode (ca. 1331 –1396). Die bronnen geven verschillende informatie over de leeftijd waarop ze trouwden en een kind of kinderen kregen. Zo is er een bron die meldt dat Belia 20 jaar was toen ze trouwde. Als dat zo is en ze zou pas kinderen hebben gekregen na haar huwelijk, dan is - als zij echt op haar 22^e is overleden - het onwaarschijnlijk dat zij en Gijsbrecht 4 kinderen hadden zoals Wikipedia meldt. Maar, het ter wereld brengen van 4 kinderen vóór haar 22^e kán wel, want er is ook een bron die meldt dat Belia 14 jaar was toen ze een dochter - Elisabeth - ter wereld bracht. Een andere bron meldt dat er nooit een huwelijk is geweest tussen Belia en Gijsbrecht en dat Margaretha van Rijn de eerste echtgenote van Gijsbrecht II was en dat zij de moeder was van al zijn wettige kinderen. Maar op een genealogie-site staat Ludgard van Wulven als 2^e echtgenoot van Gijsbrecht II en Margaretha van Rijn als 3^e. Dus Belia zou dan wel de 1^e echtgenoot van Gijsbrecht II van Nijenrode hebben kunnen zijn. Kortom, nog veel over deze dame is mysterieus.

Zes wettige en ruim 10 bastaard kinderen

Hoe het ook zij, Gijsbrecht II had uit het huwelijk dat hij waarschijnlijk heeft gehad met Belia en/of uit 1 of 2 huwelijken van later datum, zo'n 6 wettige kinderen naast vele - genoemd wordt minstens 10 - bastaardkinderen. Die bastaards werden door Gijsbrecht - naar verluidt - bepaald niet verwaarloosd. Bastaardzonen hadden na hun voornamen zoals Dorland, Splinter, Hendrik en Jan vaak als achternaam 'Bastaard van Nijenrode'. Velen van hen kregen gebieden in leen en soms verwierven ze aanzienlijke bestuurlijke functies zoals bestuurder van het Muider slot of schout in Amsterdam. Over bastaardkinderen werd door de adel in de middeleeuwen niet moeilijk gedaan. De Bourgondische vorst Filips de Goede, die huwelijkstrouw van mannen een afwijking vond, had er zo'n 20 á 25 bij vele maîtresses. Zijn vrouw, de politiek zeer vaardige Isabella van Portugal, vond dat al die kinderen goed opgeleid moesten worden zodat ze in het hertogdom bestuurlijk konden worden ingezet. Zo regelden zij en Filips bijvoorbeeld dat bastaardzoon Antoon Luxemburg bestuurde en - relevant voor onze streek - dat David bastaard van Bourgondië bisschop van Utrecht werd.

Rechtspraak in het 'wertshuus' bij Sint Pieterskerk

In Breukelen gebeurde met de bastaardkinderen van Gijsbrecht II iets vergelijkbaars als bij Filips de Goede en Isabella van Portugal. Het recht om recht te spreken was voorbehouden aan de Heer van Nijenrode. Dat rechtspreken gebeurde in het centrum van het dorp dus niet op het kasteel. Belia en/of volgende echtgenoten van Gijsbrecht II wisten het zo te regelen dat het beheer van het 'wertshuus', een tapperij annex herberg, werd gevoerd door de bastaarddochter Trijsaan, die ze hadden weten te koppelen aan Arend van Obbuieren. Op die manier kreeg dat stel een onderdak en middel van levensonderhoud. Leuk toch, rechtspreken en voorzien worden van drank en spijs in de herberg van je dochter! Die voorloper van het huidige Regthuys stond trouwens niet op de hoek van de Kerkbrink en Herenstraat (die vroeger de naam 'Klapstraat' droeg), maar dicht bij de Sint Pieterskerk. Waarschijnlijk stond dat 'wertshuus' daar waar nu taveerne De Danne is óf daar schuin tegenover aan de andere kant van de Dannegracht op de plek waar nu restaurant Loetje zich bevindt.

Belia smeekte om vergiffenis

In 1359 speelde Belia naar verluidt een belangrijke rol toen Gijsbrecht II gevangen was genomen. Hij had de machtige Albrecht van Beieren en de bisschop van Utrecht tegen zich in het harnas gejaagd door zo'n 70 mensen in Bunschoten te doden, plunderingen te plegen en Soest plat te branden. Belia smeekte via haar broer Otto van Arkel met succes om genade voor haar man en vergeving voor al het moorden, plunderen en brandschatten. Gijsbrecht moest als boetedoening ten eerste zelf om vergiffenis smeken en ten tweede op een pelgrimstocht naar Jeruzalem.

OUDAEN

Bezien vanuit het Botenhuis staat aan bakboord - op het Zandpad - soms wat verborgen achter bomen, een kasteeltje. Het is wat knus en lang niet zo groot als Nijenrode. Het is gaaf de loop der eeuwen doorgekomen. Het is nooit verwoest (en weer opgebouwd) zoals de andere kastelen. Dat is behoorlijk uniek, zeker als we bedenken dat in het rampjaar 1672 het terugtrekkende Franse leger (resp. het Zwitserse huurleger van de Fransen) grote verwoestingen aanrichtte. Men denkt dat het niet is verwoest omdat de familie die er toen woonde, rooms-katholiek was.

Hoe heet het?

Het heet Oudaen. Waarom het zo heet weet men niet zeker. Het zou te maken kunnen hebben met het riviertje de Aa, dat zich ter hoogte van het kasteel van de Vecht afsplitste en naar de huidige bedding van de rivier de Aa stroomde. Het zou ook kunnen verwijzen naar het Keltische woord 'ane'. Dat betekent veenpoel of moeras.

Wat is het nu?

Het is nu een woonhuis.

Iets over de historie

Rond 1300 werd Oudaen gebouwd. De bisschoppen van Utrecht breidden hun gebied steeds verder uit langs de Vecht. Oorspronkelijk was het een versterkt huis. Na 1400 werd daar nog een huis naast gezet met een traptoren. Omstreeks 1600 bouwde men nog een laag achterhuis aan de oostkant.

De zgn. arkeltoren, dat is het hangtorentje dat we vanaf de Vecht goed kunnen zien, is als aansluitstuk tussen de twee gevels gebouwd. De dikke muren, de schietgaten en de gracht rondom het pittoreske kasteeltje leverden in roerige tijden een goede bescherming. Nu vinden we zulke functionele elementen alleen maar mooi.

Bewoners

Van de oudst bekende bewoner weet men dat hij Theodorus van Loenersloot van Oudaen heette (1336). De eerste generaties van eigenaren van Oudaen vervulden belangrijke functies in het bestuur van Utrecht.

Overig

In het centrum van Utrecht staat het stadskasteel Oudaen. Dat is geen toeval. De laatste mannelijke telg uit het geslacht van Loenersloot van Oudaen overleed in 1429. Zijn zus Alijt van Loenersloot erfde Oudaen langs de Vecht. Zij trouwde met haar neef Dirck Taets. Die Dirck was ook eigenaar van het stadskasteel in Utrecht. Hij hernoemde dat kasteel, dat Soudenbalch heette, tot Oudaen.

Ida

Ida van Bylandt (+/- 1390 - 1458)

bij gebrek aan een afbeelding van Ida staat hierboven

het familiewapen van Van Bylandt

Ida van Bylandt is geboren rond 1390. Zij was de dochter van Dirk Janszn van Bylandt en Margaretha Jandsdr van Langerak. In 1412 trouwde Ida met Jan I, Heer van Nijenrode en van Vianen. Die toevoeging Vianen kwam bij Jan I van moederskant. Hij was namelijk de zoon van Otto van Nijenrode en Heilwich van Vianen. Jan I is geboren in 1385 en in 1454 overleden. Ida overleefde haar man dus vier jaar.

De kinderen van Jan I en Ida

Ida en Jan I kregen 4 kinderen, Gijsbrecht, Johan, Johanna en Hendrik. Over Ida is verder (nog?) niet veel informatie te vinden. Het erfrecht was in die tijd zodanig dat - op grond van het eerstgeboorterecht - de oudste zoon Nijenrode erfde. Dus Gijsbrecht werd later 'Gijsbrecht III Heer van Nijenrode'. Over hem wordt wat meer verteld bij de volgende drijvende Galjoen Dame, Alienora van Borsselen.

SLANGEVEGT

Hoe heet het?

Slangevegt: die naam duidt op de rivier die vooral in dit deel van de provincie Utrecht slingert als een slang. Het pand is een rijksmonument.

Wat is het nu?

In deze buitenplaats is nu een restaurant gevestigd. Het is goed mogelijk om hier met boten aan te leggen. Met mooi weer kan men er buiten 'loungen' of op het terras eten en drinken. Binnen is het restaurant stijlvol en eigentijds aangekleed.

Iets over de historie

Aan het begin van de 18de eeuw is het, oorspronkelijk geheel van hout, gebouwd. In 1915 is de stenen buitenmuur eromheen gemetseld. De buitenplaats is lang in het bezit geweest van de familie Dudok de Wit. De meest bekende persoon uit die familie is Leonard Corneille beter bekend als 'Kees de Tippelaar' (1843-1913). Wat hierna onder het kopje 'Bewoners' is vermeld, gaat dan ook geheel over deze Kees. Dat was namelijk een rijke, avontuurlijke, sportieve man die veel ongebruikelijke dingen deed.

Bewoners

Kees de Tippelaar dankt zijn bijnaam aan het feit dat hij graag en veel wandelde.

Dat hij van wandelen hield, was niet vreemd. Maar dat hij vanuit Slangevegt naar Parijs en Wenen wandelde, was en is wel ongebruikelijk.

Dat hij zwom in de Vecht, was niet vreemd. Maar dat hij 's winters een gat in het ijs hakte om ook in de vrieskou te kunnen zwemmen, was en is wel ongebruikelijk.

Dat hij van roeien hield, was niet vreemd. Maar dat hij uit de USA een roeiboot liet overkomen om 'andersom' te roeien was en is wel ongebruikelijk.

Dat hij van kinderen hield, was niet vreemd. Maar dat hij door een legaat ervoor heeft gezorgd dat de kinderen van de Breukelse basisscholen ook nu nog elk jaar door hem op poffertjes worden getraakteerd, was en is wel ongebruikelijk.

Op zijn langeafstandswandeltochten liep hij elke dag zo'n 12 á 13 uur. Ook in Indië (het huidige Indonesië) wandelde hij. Daar legde hij 3500 km af.

In de eerste weken van oktober wordt er stevast een poffertjeskraam in Breukelen opgebouwd. De kinderen wandelen daar in een feestelijke optocht naartoe. Ze zingen dan een lied over Kees de Tippelaar en krijgen poffertjes. Veel volwassen Breukelaars - en van heinde en ver komende ex-Breukelaars - komen in die periode ook even naar de poffertjeskraam. Breukelse bedrijven en andere organisaties, zoals Nyenrode, trakteren hun werknemers in die weken op poffertjes of warme wafels.

Overig

Verwijst de uitdrukking 'klaar is Kees' naar Kees de Tippelaar?

Hierover zijn de geleerden het niet eens.

In een verklaring voor deze uitdrukking wordt wel verwezen naar ‘onze Kees’. Dan zou de oorsprong zijn, dat Kees er weer een voetreis op had zitten. Echter andere verklaringen voor deze uitdrukking wijzen erop dat het niet Kees maar de kaas is die klaar is. Nog weer anderen wijzen erop dat Kees de aanduiding was voor enerzijds een onbekende en anderzijds in de 18de eeuw de bijnaam voor een patriot. Dat waren de gegoede burgers die de macht van de Oranjes wilden inperken ten gunste van hun eigen macht.

Een vooruit-varende roeiboot

Deze rijke excentriekeling was ook een watersportliefhebber. Hij vernam dat er in de USA een speciale roeiboot was geconstrueerd. Er zaten als het ware gebroken riemen in. Je moest - zoals gebruikelijk - aan het deel met de handles trekken. Een mechanisme zorgde ervoor dat die trekbeweging werd omgezet in een duwbeweging van het deel waar de bladen aan zaten. De roeier voer zo in de richting waarnaar hij kijkt in plaats van achteruit, zoals in een gewone roeiboot. Kees de Tippelaar kocht er zo een.

Over Kees de Tippelaar is veel te vinden op internet en in publicaties. De roman ‘*Zoete mond*’ van Thomas Roseboom is geïnspireerd op het leven van Kees,

In de tuin van Boom en Bosch staat een standbeeld van Kees met zijn hond.

Alie

Waarschijnlijk is dit **NIET Alienora van Borselen**

Anna-te-Drieën, meester uit Passau ca 1520

Alie (ca. 1400 of 1407 – 1485)

Alienora van Borselen

Bij het zoeken naar een afbeelding van Alienora kwamen vele plaatjes naar voren, maar bij geen van alle stond dat zij het was. Hierboven staat links dan ook zomaar één van die plaatjes.

Getrouwd met de zoon van haar ex-verloofde?

Alienora - telg uit een machtig Zeeuws adellijk geslacht - trouwde in 1445 als zeer rijke weduwe met Gijsbrecht III van Nijenrode (ca.1415 – 1476). Bij adellijke huwelijken ging het er in die tijd vaak om hogerop te komen qua stand en fortuin. Het verhaal dat zij in haar jeugd verloofd was met de vader van Gijsbrecht III, maar toen uiteindelijk trouwde met een qua stand en fortuin betere partner, Johan van Buren, is dus niet onwaarschijnlijk. Maar die Johan overleed in 1439, dus kon ze alsnog trouwen met de zoon van haar voormalige verloofde. Met Gijsbrecht kreeg ze geen kinderen, maar hij kreeg wel bastaardkinderen bij zijn minnares Geertruid Uytendum.

Alienora en de emancipatie van de burgerij

De zogenoemde 3^e stand - de gildebroeders/ambachtslieden en de kooplieden, boeren, schippers e.d. - die in Alienora's tijd opkwam, had behoefte aan een gewoon mens als inspiratiebron; als een persoon om feestelijk te vereren. Zo'n herkenbaar persoon werd Anna, een gewone vrouw, de grootmoeder van Jezus. De kosten van de Anna-verering - een apart altaar; een eigen Anna-vicaris; een processie en een uitbundig dorpsfeest met een banket op 26 juli - moest natuurlijk wel betaald worden. Aangenomen mag worden dat een en ander mede gefinancierd werd uit het vermogen van Alienora.

Alienora en het Breukelse Regthuys uit 1459

Het aanzienlijke vermogen dat Alienora bij haar huwelijk inbracht, maakte niet alleen de financiering van de Anna-verering, maar ook de bouw van het Regthuys mogelijk. Het was immers in de tijd dat zij op Nijenrode woonde dat het huidige Regthuys werd opgericht. Het uithangbord aan het Regthuys vermeldt als jaartal 1459, dus de tijd van Gijsbrecht III en Alienora.

Josina

Josina (± 1480 - ± 1537)

Josina van Nijenrode

*Bij het zoeken op haar naam
verschijnen verschillende
plaatjes. Maar bij geen van
alle wordt vermeld dat het
Josina is. Het afgebeelde
plaatje is dus een fantasie, die
lijkt te passen bij het verhaal
over deze rijke dame.*

Maagdenroof

De ouders van Josina waren kort na elkaar overleden en ze hadden geen zoon. Als er geen mannelijke erfgenaam was, werd in die tijd het eerstgeboorterecht aan de oudste dochter gegeven. Daardoor was Josina op haar 16^e de erfgename van kasteel Nijenrode en alle landerijen die daarbij hoorden. Ridder Willem Torck - die in de verte familie van haar was - toog in 1504 met wat trawanten naar het kasteel en schaakte zijn achter-achternicht. Toen hij ontdekte dat hij niet Josina maar haar jongere zusje Johanna had geroofd, keerde hij spoorlags terug en ruilde Johanna in voor Josina. Hij dwong haar met hem te trouwen en nam zo op brute wijze bezit van Nijenrode.

Misdaad loont

Dat geldt voor Ridder Willem Torck. Alhoewel hij zich voor zijn wandaden moest verantwoorden voor een tribunaal, werd hij niet veroordeeld. Hij had het geluk dat de aanklager, Josina's oom Steven van Zuylen van der Haer, zelf boter op zijn hoofd had; hij had ook eens een familielid geholpen bij het schaken van een rijke erfdochter. Jaren later - in 1532 - werd Willem's bezit van Nijenrode zelfs nog erkend door de Rooms-Duitse keizer Karel V. De als gewelddadig bekend staande Willem heeft daarvoor het een en ander gepresteerd dat de keizer beviel. Zo verdreef hij voor bisschop Hendrik van Beieren de Geldersen uit de stad Utrecht en huisvestte hij tijdelijk adellijke nonnen op Nijenrode, omdat hun klooster Oudwijk - dat net buiten de Utrechtse stadsmuren lag - ernstig bedreigd werd.

Arme Johanna (nog?) geen Breukels-straatnaambordje

Josina's zusje Johanna die dus als eerste op dramatische wijze was geroofd door Ridder Willem Torck, leek aanvankelijk goed terecht te komen. Zij trouwde met de edelman Godard de Coningh. Helaas echter kwam die al gauw na dat huwelijk in conflict met de Bisschop van Utrecht, die hem liet onthoofden. In Breukelen liggen Josinahof en Willem Torckstraat tegenover elkaar. Die arme Johanna is niet vernoemd in een straat of hofje. Gezien de geschiedenis zou op zijn minst een Breukels paadje haar naam moeten dragen.

DE OLIFANT

Waar ligt het en hoe heet het?

In een bocht ligt op ongeveer een kilometer vanaf Nijenrode, aan de Straatweg een gebouw dat ‘De Olifant’ heet. Zo’n naam prikkelt de nieuwsgierigheid. Was hier vroeger een dierentuin? Lag hier de overwinterplaats van een circus? Kwamen hier karavanen uit het Verre Oosten? Nee, hoe gek het ook op het eerste gehoor lijkt: de naam ‘Olifant’ onthult op een indirecte wijze iets over zijn vroegere functie.

Wat is het nu?

Nu is het een restaurant en evenementenlocatie waar men met een partyschip, maar ook met andere vervoermiddelen, aan kan komen voor bruiloften, feesten, vergaderingen, trainingen. Die functie ligt in het verlengde van die welke het in de 18de eeuw had. Toen was het namelijk een belangrijke pleisterplaats. Veel reizigers onderbraken hier hun reis om zich even te vertreden, wat te eten en te drinken. Onderwijl konden de knechten en de voerman de vermoeide paarden verwisselen voor verse. Er waren dus stallen, waarin paarden werden verzorgd. Maar paarden zijn geen olifanten. Hoe zit dat nu?

Iets over de historie

De Olifant werd pas een drukke uitspanning nadat Napoleon in het begin van de 18de eeuw met zijn leger was opgetrokken vanuit Utrecht naar Amsterdam. Maar Napoleon kwam toch niet met olifanten? Nee toch! Ook hij kwam met paarden en veel voetvolk, zoals te zien is op bijvoorbeeld schilderijen van de slag bij Waterloo.

Voor de Napoleontische tijd was de Straatweg een kleiweg. Vooral in het natte najaar en in de winter was die vrijwel onbegaanbaar voor rijtuigen. In de Napoleontische tijd werd de huidige Straatweg aangelegd. Die was de eerste lange klinkerweg in Nederland!

Hoe kwam het aan z’n naam?

Door de verharding van de weg konden er het gehele jaar door ook grote en zware rijtuigen van deze weg gebruikmaken. Van Gent en Loos, de firma die een vaste vervoersdienst voor personen en goederen onderhield tussen Amsterdam en Utrecht, schafte daarom een groot rijtuig aan. Die kolos werd de ‘Olifantenwagen’ genoemd. Het is zeer waarschijnlijk dat de naam ‘De Olifant’ aan deze pleister- en paardenwisselplaats is gegeven als verwijzing naar dat, voor die tijd enorm grote, rijtuig.

Lucretia

Lucretia Boudaen (1617 - 1663)
Geschilderd door Jacob van Loo, collectie Nijenrode

Lucretia Boudaen, zo'n mooie naam is de reden om een heel klein beetje vreemd te gaan. Vreemd, ten opzichte van de traditie dat een boot vernoemd wordt naar een vrouw die op Nijenrode gewoond heeft. Met de naam Lucretia Boudaen rekken we de traditie een klein beetje op. Lucretia heeft er namelijk niet gewoond, maar het schilderij waarop zij is afgebeeld hangt wel prominent in het kasteel in de Heerenkamer.

Rijksmuseum jaloers op Nijenrode?

Het hangt er zo prominent, dat het Rijksmuseum - een beetje jaloers? - op zijn website meldt, dat zij een kopie hebben en dat het origineel op Nijenrode hangt. Het is geschilderd door beroemde (en beruchte) Vlaamse schilder Jacob van Loo* . Het kwam in Lucretia's tijd vaak voor dat leerlingen van meesterschilders kopieën moesten maken. Zo konden de kinderen van patriciërs een goedkopere afbeelding van het origineel krijgen, zoals wij een paar afdrukken van portretfoto's kunnen laten maken voor ons nageslacht. Zo'n kopie van een meesterwerk kostte in die tijd uiteraard veel minder dan het origineel.

Moeder van eerste niet-adellijke Nijenrode bewoner

Lucretia was de moeder van de herbouwer van het kasteel, Johan Ortt I (1642 – 1701) die de ruïne na verwoesting in het rampjaar 1672 kocht. Zij is in 1617 geboren in Antwerpen en al op jonge leeftijd met haar familie in het - qua godsdienst tolerante - Amsterdam terechtgekomen, omdat het protestanten in België en Noord Frankrijk steeds moeilijker werd gemaakt. Die gevluchte zuiderlingen brachten vaak een vermogen mee en breidden dat in Amsterdam uit door te ondernemen én rijke huwelijkspartners te kiezen. Het echtpaar Lucretia Boudaen en Johan Ortt behoorde tot de rijkste mensen van de Gouden Eeuw. Hun oudste zoon Johan werd de echtgenoot van de hierna besproken Drijvende Galjoen Dame, Anna Pergens.

**Jacob van Loo, de schilder van het hierboven afgebeelde portret, was een tijdgenoot van Rembrandt en Ferdinand Bol. Hij was van Vlaanderen naar Amsterdam verhuisd omdat de rijke patriciërs er veel geld voor over hadden om zich te laten vereeuwigen alhoewel hij liever naakte dames schilderde. Gelukkig had Van Loo onze Lucretia al vereeuwigd voordat hij Amsterdam moest ontvluchten, omdat hij bij een gevecht – waarschijnlijk om een vrouw - iemand in zijn buik had gestoken. Daarvoor is hij bij verstek veroordeeld. Hij is wijselijk nooit meer teruggekomen in Amsterdam, maar bouwde zijn schilderscarrière uit in Parijs.*

CROMWIJCK

Waar ligt het?

De Vecht maakt een flauwe bocht op ongeveer een kilometer vanaf het Botenhuys. In die bocht, tegen over De Olifant, ligt aan het Zandpad een imposant groot, vierkant gebouw.

Hoe heet het en wat is het nu?

Cromwijck: sinds enkele decennia is het in handen van een particuliere bewoner die het huis grondig restaureerde tot de oude staat. Het is nu een woonhuis.

Iets over de historie

Op deze plaats heeft men in het verleden niet alleen gewoond. Lange tijd waren hier industrieën gevestigd. Oorspronkelijk betrof dat een steenbakkerij. Daarvan waren er verschillende langs de Vecht gevestigd. Naar verluidt zijn de dakpannen waarmee de oevers van dit stuk van de rivier veelal versterkt zijn, afkomstig van die steenbakkerijen. In het eerste kwart van de 17de eeuw is deze steenbakkerij door ene Jan Jacobs Bal of diens dochter Geertruyd tot buitenplaats verbouwd. Naast Cromwijck bleef tot in de 20ste eeuw een steenoven in bedrijf.

Zoals zoveel huizen en hofsteden langs de Vecht, werd ook Cromwijck in 1672 door de Fransen verwoest bij de inval door de plunderende troepen van Lodewijk XIV. Het nieuwe Cromwijck werd in ca. 1680 herbouwd door Elisabeth Rotgans.

Na het verdwijnen van de steenbakkerij werd op dit terrein een kapokfabriek gevestigd. Het nu zo trotse huis was toen gedegradeerd tot opslagruimte voor kapok. Een felle brand in 1934 verwoestte de zolder van het huis. Naast het huis werd toen de Fam-stofzuigerfabriek gevestigd. Nadat de brandschade provisorisch hersteld was, werd het huis 'gepromoveerd' tot het kantoor van die fabriek.

Iets over de bewoners

De eerder genoemde Elisabeth Rotgans, was de moeder van de dichter Lucas Rotgans. Zijn grootmoeder droeg de naam Huydecoper. Zij was dus lid van de in deze streek beroemde en invloedrijke familie die o.a. het even zuidelijker gelegen Gansenhoeve in bezit heeft gehad.

Een andere persoon die vele jaren op Cromwijck woonde was de kunstschilder (Vechtschilder) Nicolaas Bastert (1854-1939).

Het hieronder afgebeelde werk schilderde hij waarschijnlijk dicht bij Cromwijck

Anna

Anna Pergens (1650 - 1733)

Rijke vrouw met groot ego

Anna Pergens trouwde in 1672, ze was toen 22 jaar, met de 30-jarige Johan Ortt I (1642 – 1701). Anna was een zelfbewuste gefortuneerde vrouw. Haar vader was bewindvoerder van de West-Indische Compagnie. Dat was de multinational die in de 17^e en 18^e eeuw o.a. de slavenhandel verzorgde. Haar moeder - verwant aan P.C. Hooft en Constantijn Huygens - kwam uit een van de rijkste families in Amsterdam, de Bartolotti's. Die bezaten het - nu nog te bewonderen - prachtige Bartolottihuis in de Gouden Bocht aan de Herengracht. De 'nouveau riche' Anna en Johan kochten in 1675 de ruïne die Nijenrode in het rampjaar 1672 was geworden als gevolg van de verwoesting door de verslagen Franse troepen. Ze herbouwden het kasteel en gingen zich op den duur gedragen - en lieten zich ook afbeelden - als personen van hoge adel met eigen wapens. Johan Ortt I sterft in 1701 door een val van een paard. Omdat Anna en Johan geen kinderen hebben, erft hun neef Johan Ortt II (1685 - 1740) Nijenrode. Als in 1715 Johan II en Constantia Jacoba Hop trouwen, willen ze op Nijenrode wonen, maar tante Anna Pergens belet dat. Zij heeft het vruchtgebruik met alle 'heerlijke rechten' van Nijenrode zolang zij leeft en zij leeft nog lang

Despoot met 'heerlijke rechten'

Op grond van haar heerlijke rechten als ambachtsvrouw van Breukelen verbood Anna veel, zoals: dansen of andere ongeoorloofde 'wulpsheit'; bezoeken van een herberg of tabakshuis op tijden dat er kerkdiensten zijn; kolven, kaatsen, dobbel- of kaartspelen op zondag; luidruchtig knikkeren en spelen van kinderen als dat te horen zou zijn tijdens een kerkdienst; dronkenschap van schippers; sneeuwballen gooien door schoolmeesters. Ze bepaalde verder dat ouders, meesters en dienstbodes ervoor moesten zorgen dat er niet gevloekt werd en dat kerkbezoek, godsdienstbeoefening en zondagsrust zouden worden bevorderd en dat ongehoorzaamheid zou worden bestraft. Anna bepaalde wie in Breukelen dominee werd en zij benoemde de schout en de schepenen. Die moesten erop toezien dat al haar strenge regels werden nageleefd, zo niet, dan kreeg een overtreder boete en/of straf.

Wat een gift leek, bleek een lening

Toen in 1702 de kerktoren omwoei, verstrekke zij geld voor de herbouw. Daarom werd een aan haar gewijd lofdicht in steen gebeiteld op de toren aangebracht; het hangt er nog steeds. Het geld leek een gift maar bleek later een lening te zijn tegen 3,5% rente. De kerk moest alles terugbetalen.

Anna's wapen - in woede? – weggehakt

Door het recht van vruchtgebruik mochten van Anna de erfgenamen Johan II en zijn vrouw Constantia, zoals hiervoor vermeld, pas op Kasteel Nijenrode gaan wonen nadat zij overleden was. Ze overleed pas ruim 30 jaar nadat Johan II Nijenrode als erfenis had verkregen. Het lijkt erop dat Johan niet blij was met dat lange wachten en dat hij zijn tante Anna niet liefhad. Hij heeft - met duidelijk zichtbare haksporen - het wapen van Anna Pergens, een Franse lelie, op de schouw in de ridderzaal weggehakt of laten weghakken. Het wapen van Constantia, de vogel Hop is er overheen geplaatst.

IJZEREN THEEKOEPSEL BIJ GANSENHOECK

Dit is een bijzondere theekoepel, hij heeft fraaie decoraties zoals de prachtige vaas op de nok van het achthoekige dak. Het is terecht een Rijksmonument, gezien het bijzondere materiaal, gietijzer (zie daarover het einde van deze beschrijving) én gezien het feit dat er – voor zover bekend – slechts één exemplaar is gegoten. Dat ijzergieten gebeurde in 1861 te Deventer door de – nog steeds bestaande - firma Nering Bögel. De opdrachtgever was de heer Sinkel, nu nog bekend van ‘de winkel van Sinkel’. Vroeger was dat een warehouse, nu is het een monumentale en fraaie horecagelegenheid aan de Oudegracht in Utrecht.

Deze theekoepel stond oorspronkelijk aan de Vecht in Maarssen bij de buitenplaats ‘Vecht en Dijk’. Meneer Sinkel woonde daar even buiten het dorp aan de Utrechtse kant. Van die buitenplaats is slechts een wat vervallen huis overgebleven. Nadat de Zuilensering was aangelegd, stond deze theekoepel in de schaduw van de fly-over die daar over de Vecht en de Rijksstraatweg is aangelegd. Naar verluidt is deze theekoepel nog gebruikt voor directieoverleg van het metaalbedrijf Bammens dat tegenover de oorspronkelijke buitenplaats Vecht en Dijk ligt. In de loop der jaren was deze theekoepel op die plek sterk verwaarloosd. Toen de makelaar Dick van der Wal tegenover die verpieterde theekoepel aan de Vecht kwam wonen, was dit oorspronkelijk zo fraaie, historische bouwwerkje voor een deel in de Vecht weggezaakt. Hij kon dat verval niet aanzien. In 1997 heeft Van de Wal het daarom voor veel geld laten optakelen en heeft de Maarssense brandweer nog allerlei brokstukken ervan uit de Vecht opgedoken. Door de Breukelse architect Van Gent is het toen weer gereconstrueerd. Daarna is het in zijn oude glorie geplaatst bij de ingang van Gansenhoeck, Zandpad 31 tegenover het stuk waar de Vecht meandert in wat al van oudsher ‘Het Slijk’ heet.

In de tijd toen de ijzergieterij Nering Bögel deze theekoepel maakte was ijzer in opkomst als constructiemateriaal met als hoogtepunt de Eiffeltoren die tussen 1887 en 1889 gebouwd werd (weliswaar niet een product van Nering Bögel). Van die gieterij bestaan behalve deze unieke theekoepel nog vele grote en kleine werken. Bij grote werken kunnen we denken aan de pilaren in Het Concertgebouw in Amsterdam, de vuurtorens van Ameland, Westkapelle en Scheveningen, en aan overkappingen van stations. Kleinere werken waarop de naam van deze onderneming nog steeds te zien is zijn putdeksels, brievenbussen en lantaarnpalen.

KASTEEL NIJENRODE

Het kan niet missen, kasteel Nijenrode ziet iedereen liggen vanaf of langs de Vecht. Het kasteel dat men nu ziet, staat daar in deze vorm (als een verfraaide replica van het kasteel zoals dat er ca. 1650 uitzag) sinds het begin van de vorige eeuw.

Wat is het nu?

Het kasteel met het fraaie landgoed is vanaf 1946 in gebruik als bedrijfskundig opleidingsinstituut. In dat jaar is ook de roeivereniging Het Galjoen dat het hiervoor beschreven pittoreske Botenhuis ‘bewoont’, als eerste studentenvereniging van de opleiding, opgericht. Sinds begin van de jaren ‘80 heeft Nijenrode (dat nu Nyenrode wil heten) de universitaire status.

Iets over de historie

Het kasteel is gebouwd op de plaats waar Gerard Splinter van Ruwiel in ca.1275 een kasteel liet bouwen. De plaats is gekozen omdat hier een zandrug van de Vecht ligt, zodat het stevig staat.

Doordat het kasteel onder de invloedssfeer van de graven van Holland stond, is het herhaaldelijk aangevallen door de bisschoppen van Utrecht. In 1481 werd het geplunderd en in brand gestoken, ditmaal door de burgers van Utrecht die hier een strijd uitvochten met de Utrechtse bisschop David van Bourgondië. Spoedig daarna werd het hersteld, opnieuw verwoest en in 1594 opnieuw uitgebreid en hersteld. In 1672 verschansten de Fransen zich op Nijenrode en bij hun terugtocht bliezen de soldaten het hele kasteel op.

Bewoners

Het landgoed met de ruïne werd gekocht door de Amsterdamse koopman Johan Ortt die het herbouwde. De familie Ortt woonde er tot halverwege de 19de eeuw en moderniseerde en verbouwde twee eeuwen lang dat het een lieve lust was. Een nieuwe eigenaar liet het in 1860 verbouwen door de modieuze architect S.A. van Lunteren. Tussen 1907 en 1916, toen de Amsterdamse koffiebrander Michiel Onnes Nijenrode bezat, volgde tenslotte een langdurige verbouwing door de architecten Wentinck en later Van Heeswijk, terug naar de staat van ca. 1650, bekend uit een gedetailleerde gravure van Th. Matham.

BOOM EN BOSCH

Op het Zandpad tegenover Nijenrode zie je, zo'n 50 meter voor de brug van Breukelen, aan de zijde van de Straatweg een aanlegsteiger. Die werd vroeger door de trekschuit gebruikt. Nu dient die veelal voor de partyschepen van trouwlustige gezelschappen. Men kan hier namelijk trouwen en men maakt hier graag bruidsreportages. Op de wal staat een gietijzeren hek. Je kunt daar gemakkelijk doorheen kijken en ziet tussen dat hek en het grote gebouw een tuin. Die is in Franse stijl aangelegd volgens een geometrisch patroon met beuken en buxushagen. Maar het kan niet missen: het oog wordt getrokken naar een fraai gebouw.

Hoe heet het?

Dat gebouw heet nu 'Boom en Bosch'. Er is een tijd geweest waarin deze buitenplaats onder de naam Ruyter-Vecht bekend stond. Van 1680 tot 1683 woonde hier namelijk Engel baron de Ruyter, ridder en viceadmiraal van Holland en West-Friesland, en zoon van Michiel Adriaansz de Ruyter.

Wat is het nu?

Het is het voormalige gemeentehuis van Breukelen dat nu gebruikt wordt als vergaderlocatie van de (fusie-)gemeente Stichtse Vecht. In 1925 kocht de gemeente Breukelen-Nijenrode deze imposante buitenplaats aan. Wat je vanuit de roeiboot ziet, was toen het huis werd gebouwd, de voorkant. De rivier vervulde vroeger immers een maatschappelijk belangrijker rol dan de weg aan de landzijde. Aan de Vechtkant legden de trekschuiten aan.

Iets over de historie

Door erfenissen en aankopen brachten een zekere Abraham Boddens en zijn vrouw in de jaren 1663-1680 een fors oppervlak aan land bijeen. Dat werd het begin van deze buitenplaats. Vanaf 1673 werd hier een hofstede gebouwd. Dat huis kreeg twee bouwlagen en een zolderverdieping. De voor- en achtergevel kregen een gelijkwaardig architectonisch aanzien, want het huis moest er zowel aan de kant van de Vecht als aan die van de oprijlaan even voornaam uitzien. Boom en Bosch is in de loop der eeuwen wel zo'n vijftienvintig keer in andere handen overgegaan. Een van de belangrijkste bewoners was Theodorus Boendermaker, die in het begin van de 18de eeuw eigenaar werd van het pand. Boendermaker had een brede belangstelling voor literatuur, kunst, bouwkunst en tuinarchitectuur. Hij liet het huis en de tuin vergroten en verfraaien. Het is zo goed als zeker dat in die jaren, zoals ook uit gravures blijkt, aan de noord- en zuidzijde van het huis zijvleugels werden aangebouwd. Weer later, rond 1800, werden die zijvleugels hoger opgetrokken. In het derde kwart van de 19de eeuw werd de zuidvleugel geheel en de noordvleugel grotendeels weer afgebroken.

Nu heeft het gebouw weer zijvleugels. Als je goed kijkt zie je dat de zijvleugels nieuwer zijn dan het grote middengebouw. Ze zijn er bij een grote restauratie in 1983-1984 weer aangebouwd. Daarmee kreeg het gebouw wat grootte en aanzien betreft zijn 18de-eeuwse verschijningsvorm terug. Het hoofdgebouw kreeg een nieuwe dakconstructie met wederom op de vier hoeken schoorstenen. Iets over de bewoners: het begon dus met Abraham Boddens en zijn vrouw. Die stichtten dit buiten in de jaren 1663-1680. Van 1680 tot 1683 woonde Engel baron de Ruyter hier. Theodorus Boendermaker was eigenaar van Boom en Bosch van 1711 tot en met 1720. Het echtpaar Calkoen-van Loon, dat het huis tussen 1787 en 1817 bewoonde met veel kinderen, heeft de vernieuwing van de vleugels laten uitvoeren.

Overig

Het koetshuis aan de noordzijde van het hoofdgebouw werd in de 18de eeuw gebouwd. Bij de restauratie zijn grote deuren waardoor een koets kon rijden, gehandhaafd.

Constantia (Hop)

Een hop is een plant

Een Hop is een vogel

Constantia Jacoba Hop (1690 - 1748)

Een hopje is een koffiesnoepje

Hop als plant

Alle drie hebben ze te maken met Constantia Hop. In de afbeelding hierboven houdt ze in haar hand waarschijnlijk een hopbel. Dat is de geschubde vruchtkegel om de bloem van de vrouwelijke hopplant. Zo'n hopbel wordt sinds het eind van de Middeleeuwen gebruikt bij het bierbrouwen in plaats van het voordien gebruikte gruit, dat een kruidenmengsel was (of beter gezegd, is omdat het historische gruitbier tegenwoordig weer in zwang is als speciaal bier).

Toen Constantia in 1715 trouwde met Johan Ortt II heer van Nijenrode en Breukelen, was ze 25 jaar. Binnen een jaar na het huwelijk kregen ze hun eerste kind, Jacoba (1716). Daarna duurt het ruim 5 jaar voordat hun tweede kind, Johan (1721) ter wereld komt. Zes jaar later wordt hun derde kind geboren, Cornelia Constantia (1727).

Hop als vogel

Ondanks dat Johan Ortt II al in 1701 Nijenrode erft van zijn kinderloos gestorven oom Johan Ortt I, konden ze - toen hun kinderen nog klein waren - niet op het kasteel wonen. Wat was het geval? De vrouw van Johan Ortt I, Anna Pergens heeft testamentair het vruchtgebruik met alle rechten van Nijenrode gekregen voor zolang zij leeft. En zij leeft nog lang! Meer dan 30 jaar moeten Johan II en Constantia wachten voordat zij in het kasteel kunnen wonen. Als het in 1732 eindelijk zover is, heeft hij op een wapenschild in de ridderzaal de Lelie van het geslacht Pergens (laten) vervangen door het vogeltje hop, het familiewapen van zijn vrouw. Of wel, zoals de boeiende spreker Postma (de rector en grote bouwer van de Nijenrode-opleiding) vertelde: 'in de nacht van het overlijden van zijn gehate tante Anna heeft Johan II in woede haar lelie uit het wapen weggehakt en vervangen door het wapen van de familie Hop'. Wat waar is? Oordeel zelf maar. In bovenstaande afbeelding zijn de haksporen en op de achtergrond de verwijderde lelie nog goed te zien.

Hopje als koffiesnoepje

De Haagse Baron Hendrik Hop (1723 - 1808) (familie van Constantia) hield van veel suiker in zijn koffie. Hij dommelde weg nadat hij zijn nog halfvolle kopje op de haard had gezet. Toen hij wakker werd was de koffie grotendeels verdampt. De suiker die hij uit het kopje lepelde had zo'n lekkere koffiesmaak dat hij op het idee kwam om zo snoepjes te maken. Dat zou de oorsprong zijn van de Haagse Hopjes.

GUNTERSTEIN

Startend vanaf Nijenrode in de richting van Breukelen zie je, net voor de uit twee delen bestaande brug van Breukelen, aan het Zandpad deze omgrachte, robuuste ridderhofstad.

Op dezelfde plek waar men nu deze stoere ridderhofstad ziet, lag in het verre verleden ‘Huize Gunterstein’. Dat was een eenvoudige ridderhofstad uit de 13de of 14de eeuw. Op zijn oude dag, in 1611, kocht Johan van Oldenbarnevelt deze ridderhofstad en ging er wonen. Bij rondleidingen door het kasteel wordt o.a. gewezen op een schilderij dat betrekking had op het Van Oldenbarnevelt-drama. Het schilderij is een allegorische, dramatische voorstelling uit ca. 1653. Je ziet er de vroegere ridderhofstad waarboven roofvogels (de Oranjes?) cirkelen. De man te paard op de voorgrond moet waarschijnlijk prins Maurits verbeelden. (Wellicht lag het te gevoelig om hem al te veel gelijkend - met kort, militair-achtig haar - af te beelden. Het paard lijkt sterk op het dier dat Maurits heeft veroverd bij de Slag van Nieuwpoort). Het is alsof hij de oude Van Oldenbarnevelt hiervandaan ophaalt voor zijn onthoofding. Joost van den Vondel, die vaak vertoefde op Vijverhof (een buitenplaats die verderop wordt beschreven onder de naam Flora Batava / Vijverhof), koos partij voor Van Oldenbarnevelt. Het heeft niet mogen baten. Vondel kon zijn gram slechts halen met een zogenoemd hekelgedicht over ‘Het stockske van Oldenbarnevelt’ dat de oude raadspensionaris steunde toen hij op het Binnenhof in Den Haag het schavot beklom. Maar dit allemaal terzijde, want het schilderij kan men vanaf de Vecht niet zien.

Hoe heet het?

Het heet ridderhofstad Gunterstein. Die naam komt van een zekere Gunter, die op de plaats van het huidige kasteel al in de 13de of 14de eeuw een burcht heeft gesticht. Aan het geslacht Gunter herinnert naast de naam ook het wapen van deze familie. Dit is te zien op de naar de Vecht gekeerde achtergevel van het huidige kasteel: drie gouden lelies op een veld met de oude kleur ‘keel’ (rood dat officieel ook bij Nijenrode en Het Galjoen hoort).

Wat is het nu?

Het is een bewoond kasteel met een bos dat voor een groot deel vrij toegankelijk is.

Iets over de historie

De ridderhofstad Gunterstein heeft een lange en bewogen historie.

In 1508 werd de burcht eigendom van Hendrik, bastaard van Nijenrode. In 1511 werd de burcht door de bisschop van Utrecht en zijn krijgslieden overrompeld en gesloopt, omdat de toenmalige eigenaar Flendrik, de bastaard van Nijenrode, Habsburggezind was. Meer dan tachtig man zijn toen vier dagen lang aan het werk geweest om Gunterstein en ook Nijenrode af te breken. De stenen werden gebruikt voor versterking van de Utrechtse stadswallen.

Gijsbrecht van Nijenrode, die zijn vader in 1518 opvolgde, liet Gunterstein herbouwen. In 1673 werd het herbouwde kasteel door de Franse troepen in brand gestoken.

In 1680 begint de historie van het huidige Gunterstein met Magdalena Poulle. Zij laat Gunterstein herbouwen op het door een slotgracht omgeven terrein van het middeleeuwse kasteel. Magdalena Poulle, die zelf geen kinderen had, bepaalde bij testament dat Gunterstein voor altijd in de familie moest blijven.

Huidige bewoners

In 1952 is de Stichting Ridderhofstad Gunterstein in het leven geroepen. Deze heeft als doel de wens van Magdalena Poulle, uit haar testament van 1697 uit te voeren: namelijk dat haar nazaten in de geest van de vroegere bewoners het landgoed ongeschonden in stand houden. De huidige bewoonster, een lid van de familie Quarles van Ufford, verricht die taak met grote toewijding.

Overig

Het team 'Krasse Knarren' van Nijenrode Roeivereniging Het Galjoen roeide niet alleen, het roddelde ook (wel eens). Een van de sterke verhalen die in 2003 werd opgedist was het volgende:

'Een van de zogenoemde 'muurhuizen' in Amersfoort stond te koop. Het was het geboortehuis van Johan van Oldenbarnevelt*. Een van de potentiële kopers van het geboortehuis van Van Oldenbarnevelt was een prins van Oranje met zijn (aanstaande) vrouw. De eigenaresse weigerde het huis aan die prins te verkopen. Ze vond dat je het huis van iemand die is onthoofd niet kan verkopen aan een familielid van degene die hem heeft laten onthoofden.'

** Dat was de raadspensionaris - zoiets als een super minister-president - die ons land vanaf 1586 zeer knap en lang bestuurde. Hij heeft stadhouder prins Maurits (zoon van Willem de Zwijger), heel goed geholpen. In 1619 werd hij echter door prins Maurits beschuldigd van samenzwering tegen zijn leven en ter dood veroordeeld. De zwarte bladzijde uit onze geschiedenis beschrijft hoe de 71-jarige Van Oldenbarnevelt, steunend op zijn 'stockske' het schavot beklimt op het Binnenhof. Dat 'stockske' wordt bewaard in het Rijksmuseum in Amsterdam.*

Adriana

Op het onderstaande schilderij dat in Kasteel Nijenrode hangt, is zij de dame in het midden.

Dit schilderij is in 1761 (het jaar voor het overlijden van Adriana) gemaakt door Tibout Regters (1710 - 1768) een Amsterdamse portrettist.

Adriana Huydecoper (1726 - 1762)

Adriana leefde van 7 november 1726 tot 31 december 1762. Ze werd dus slechts 36 jaar oud.

Ze was 22 jaar toen ze op 15 april 1749 trouwde met de 5 jaar oudere Joan III Ortt (1721-1783). Om meteen ook maar een familieband (tussen de bootnamen) aan te geven: die Joan III Ortt was een achter-achter kleinkind van Lucretia Boudaen; de naam die prijkt op een andere Galjoenboot. Die Lucretia wordt uiteraard apart beschreven.

Op het schilderij staat Adriana in het midden. Dat kan zo zijn omdat zij aanbeden werd door haar man en hij haar die prominente plaats op het schilderij gunde. Echter, waarschijnlijker is het dat dit tot uiting brengt dat de familie waaruit zij komt - de Huydecopers - veel belangrijker en rijker was dan de - toch ook niet onbemiddelde - familie Ortt. De Huydecopers waren een Amsterdams burgemeester- en patriciërsgezicht. Diverse leden vervulden bestuurlijke functies als bewindhebber van de VOC en WIC, de admiraliteit en het rijk. Zij bezaten o.a. Goudestein in Maarsse.

Voor Galjoenleden geldt de aanbeveling dat als je geroeid hebt in de Adriana, kijk dan - als je het Botenhuys verlaat en oversteekt naar je fiets of naar de parkeerplaats - even naar het hek waar je doorheen loopt. Op de rechter hekpilaar staat namelijk het wapen van haar familie. Dat is het wapen met links de zilveren adelaar, rechtsboven de zilveren ster, daaronder drie zwarte ossenschedels (verwijzend naar het kopen van huiden van ossen) en daaronder een springende hond. De andere wapens op de hekpilaren zijn:

- dat met de rode klimmende leeuw van de familie Ortt en
- dat met goudkleurige letters op een blauwe ondergrond van Dorethea Wijnanda Eyck (1733 - 1790). Met haar hertrouwde Joan III Ortt een jaar na het overlijden van Adriana.

In de smeedijzeren zijvleugels van het hek zijn de monogrammen O en E van Ortt en Eck verwerkt.

BREUKELSE BRUG

De brug bij Breukelen

het gedicht dat Annie M.G. Schmidt over deze brug maakte:

O jee, o jee, o jee.

De brug bij Breukelen is kapot,
hij brak ineens in tweeën.
En niemand weet hoe 't verder mot.
't Is net een week geleden.

Er waren ook veel te veel mensen op:
De boer met z'n karretje, hop, hop, hop.
Een stuk of wat fietsers, een stuk of wat brommers,
een man met tomaten, een man met komkommers.

De visboer met haring, schelvis en schar.
En de ijscoman, met z'n ijscokar.

O jee, o jee.

En 't stokoude mannetje van de negosie,
met veters en lintjes en zeep in een doossie.
Een kalf en een stier, een lammetje mek.
Een kat en een os met een touw om z'n nek.

Een geit en een schaap en een kip en een rund,
en dat had dan allemaal nog wel gekund.
Want lieveling, dit was een ijzeren brug.
Maar sakkerdejen, daar kwam ook nog een mug.

O jee, o jee, o jee, o jee.

Die brug was tot nu toe nog helemaal heel,
maar nou met die mug was het net iets te veel.
En zo kwam het dan van krikkerdekrak
de ijzeren brug in twee helften brak.

En is iedereen in het water gevallen?
Jazeker, jazeker, van plons met z'n allen!

O jee, o jee.

En zijn al die mensen dan toch nog gered?
Jazeker, jazeker. Nog net, nog net.
En ook alle dieren, behalve de mug,
die zagen ze helemaal nooit meer terug.

Nee nee, o jee.

De brug bij Breukelen is kapot.
O jee. Hij brak ineens in tweeën.
Sjonge jonge. En niemand weet hoe 't verder mot.
Wie heeft er nog ideeën?

WATERSTOEP

Roeiend vanaf het Botenhuis ligt vlak na de brug van Breukelen aan bakboord een stoepje. Voordat er eind 19^e eeuw en begin 20^e eeuw openbare waterpompen werden geslagen en waterleidingen werden aangelegd, waren de Breukelaars voor de watervoorziening aangewezen op de regentonnen en rivierwater. Die stoep werd in opdracht van het bestuur van het dorp aangelegd en onderhouden. Via een smalle steeg - de Watersteeg – kon met hier vanuit het centrum van het dorp tot vlak boven het water afdalen. Die steeg was eigendom van een particulier. Dat eigendomsrecht was echter beperkt door het zogenoemde ‘stoeprecht’. Daardoor had iedereen die hier naar het water wilde ‘recht van overpad’ en dus via die steeg de waterstoep bereiken. Bij deze stoep werd dagelijks water gehaald, werd kleding gewassen, werden (melk)emmers omgespoeld, etc.. In oude verhalen kan men lezen dat de waterstoep annex wasplaats een sociale ontmoetingsplek was.

Boven de deur van het witgeverfde huis links van de waterstoep staat ‘Anno 1680’. Kijk eerst maar eens goed naar de vier ramen op de bovenverdieping. Van de buitenste twee zijn de jaloezieluiken altijd dicht. Die luiken zitten voor loze ramen. De gevel is breder dan het huis erachter. Die buitenste, gesloten luiken boven in de gevel, zijn dus alleen aangebracht om het huis groter te doen lijken.

Sara

Sara Adriana Ortt van Nijenrode (1798 – 1853)

Sara Ortt, een wispelturige dame

De dames naar wie de Galjoenboten vernoemd worden, hebben in de regel op Nijenrode gewoond. Dat geldt ook voor Sara, maar zij had er een onstuimige haat-liefde relatie mee. Kan dat, een onstuimige relatie met een kasteel en landschapspark? Ja, als je op Nijenrode geboren bent en de relatie er een is van afstoten en weer aantrekken, kan je de relatie onstuimig noemen.

Wat was het geval? Sara is in 1798 geboren op Nijenrode. Haar moeder Margaretha Feytama overlijdt als ze 6 jaar is. Haar vader Johan Ortt IV - een zeeheld (over wie hierna iets meer wordt vermeld) - hertrouwt in 1809 met de 30 jaar jongere Gijsberta Wilhelmina Schroyenstein en krijgt met die jonge tweede vrouw nog drie dochters. Helaas overlijdt vader Johan 5 jaar na dit huwelijk, dus in 1814. De puberende 16 jarige Sara erft als oudste dochter Nijenrode. Ze wil het kasteel en landgoed waar ze met haar stiefmoeder en stiefzusjes van 2, 3 en 4 jaar woont, eigenlijk niet hebben.

Als ze 18 jaar is, wil ze trouwen met de 26 jarige Marinus Bonifacius Willem de Jonge. Dat ging niet zonder slag of stoot. Gezien haar leeftijd had ze voogden. Ze botste met hen, onder andere over haar huwelijkswens. Die ruzie loopt hoog op: een rechter moet een uitspraak doen omdat Sara te jong is om op eigen houtje te beslissen. De rechter geeft haar toestemming voor het huwelijk. Na haar winst bij de rechtbank ontslaat Sara haar voogden. Ze verlaat Nijenrode om in Brabant - ver van haar stiefmoeder en -zusjes - op het kasteel van haar man in Helvoirt te gaan wonen. Ze krijgt met hem vijf kinderen. Haar echtgenoot wordt na verloop van tijd in de adelstand verheven: daardoor wordt Sara jonkvrouw. Al gauw na haar huwelijk biedt de jonge Sara Nijenrode te koop aan op een veiling. Haar stiefmoeder koopt het en blijft er tot haar dood in 1848 wonen. Dan wordt Nijenrode weer op een veiling verkocht, nu aan Jonkheer Willem Jan Adriaan van Romondt en zijn vrouw Magna van Hangest Baronesse d'Yvoy. Dat echtpaar geniet maar korte tijd - twee jaar - van Nijenrode doordat de jonkheer sterft. Weer komt Nijenrode op een veiling terecht. En wie koopt het? Sara! Nu ze 53 jaar oud is, koopt ze het weer terug.

Sara was - naar verluidt - een mooie vrouw die vaak is afgebeeld. Daarom staat boven dit stukje dan ook 3 portretten van haar, uit verschillende levensfasen. Op het rechter portret is ze een vrouw van middelbare leeftijd. Ze heeft dan een bewogen leven achter de rug. Ze deed iets wat in haar tijd veel opzien baarde: ze verliet haar man en kinderen om samen te gaan leven met haar vijf jaar jongere minnaar Herman Jacob Lodewijk Heshusius, een kapitein van de infanterie die naar verluidt legerpredikant was. Dat leidde uiteindelijk tot een scheiding van Jonkheer Van Zwijnsbergen in 1831. Kennelijk verloor ze bij die scheiding haar titel niet. Drie jaar later trouwde ze als 'Jonkvrouw Sara Adriana Ortt van Nijenrode' met haar geliefde infanterist.

Kocht ze Nijenrode - dat ze in 1817 verkocht - in 1851 terug uit nostalgie? De historie vermeldt haar motief niet, we kunnen er slechts naar gissen. Helaas heeft Sara niet lang kunnen genieten van het opnieuw bezitten van het kasteel en landgoed waar ze haar jeugd doorbracht. Eind 1853 rijdt ze in een door een paard getrokken rijtuig over een ophaalbrug, het paard struikelt en Sara tuimelt met koets en al van de brug. Dat ongeluk overleeft ze niet.

De vader van Sara, zeeheld Johan Ortt IV (1755 – 1814)

Sara's vader Johan Ortt IV was een van de gedecoreerde zeehelden van de slag bij de Doggersbank. Die zeeslag vond plaats in 1781 tussen Nederland en Groot-Brittannië tijdens de Vierde Engels-Nederlandse Oorlog. De uitslag wordt in het algemeen 'onbeslist' genoemd. Echter, die zeeslag werd in Nederland als een grootse overwinning gevierd. Er werd een speciale Doggersbank-medaille geslagen. Over het uitreiken van deze medailles wordt vermeld dat – wat nu de lintjesregen heet – hiermee is begonnen. Het was de eerste Nederlandse onderscheiding die aan een lint om de nek werd gehangen, op de wijze waarop dat nu gebruikelijk is bij allerlei sportevenementen. Officieren zoals Johan Ortt IV kregen een zilveren exemplaar met rood-wit-blauw lint. Op onderstaande huwelijksportret dat twaalf jaar na de uitreiking gemaakt is, droeg Joan deze medaille. Het portret is gemaakt door de wereldberoemde Duitse schilder Tischbein*. Het is uniek om op Nijenrode zomaar een echte Tischbein te zien. Dat schilderij hangt in de 'Heerenkamer' van kasteel Nijenrode.

* Tischbein wordt vaak 'Goethe-Tischbein' genoemd vanwege zijn vriendschap met - en het beroemde portret dat hij maakte van - de dichter Goethe.

Schilderijen van Tischbein

De gedecoreerde zeeheld
Sara's vader Johan Ortt IV
Heerenkamer Nijenrode

Het zó beroemde schilderij van Goethe,
dat Tischbein vaak 'Goethe Tischbein' wordt genoemd
Städel Museum Frankfurt

FLORA BATAVA / VIJVERHOF

Na het passeren van de landhuizen op de buitenplaats Overweer aan de Straatwegzijde (bakboord) en het hoge bruggetje bij het Weersluisje met het ernaast gelegen Weerenstein aan de Zandpadzijde (stuurboord), waaiert de Vecht breed uit. Daar ligt aan bakboord een fraai buiten.

Hoe heet het?

Flora Batava en het ligt op de buitenplaats Vijverhof.

Wat is het nu?

Het is sinds 2021 een hotel-restaurant waarbij de historische elementen van het in 1670 gestichte Vijverhof bewaard en hersteld zijn. Ook is ruimte gecreëerd voor het toevoegen van een theehuis met een roodkoperen dak. Je kunt hier aanleggen en genieten in dat theehuis en op het bijbehorende terras aan het water of langs de vijver doorlopen naar het restaurant.

Iets over de historie

Het 1^e huis Vijverhof: Agnes 'De Bataafse Flora'

In een akte uit 1670 wordt de plek nog omschreven als een 'boerenhofstede met 14½e morgen Land'.

Het eerste huis Vijverhof is in 1670 gesticht door een interessante vrouw, Agnes Block. Zij werd geboren in 1629 te Emmerik en trouwde op haar negentiende met de rijke zijdehandelaar Hans de Wolff, een neef van de dichter Joost van de Vondel. Toen zij 40 jaar oud was, overleed haar man. Enkele maanden na zijn dood schafte Agnes een lap grond aan in Nieuwersluis. Zij liet er een huis bouwen. Met Vondel onderhield Agnes goede contacten, ook na de dood van haar man.

De voorgevel van dit eerste huis Vijverhof was op de Vecht gericht. Logisch want die 'waterweg' was toen belangrijker dan de Straatweg. Het waren roerige tijden, er woedde een oorlog met de Fransen. In 1674 eindigde die oorlog en keerde de rust rond Breukelen terug. Agnes trouwde voor de tweede keer, weer met een zijdehandelaar, Sybrant de Flines, een weduwnaar met twee dochters.

Alhoewel Vondel na het overlijden van zijn neef geen familie van Agnes was, kwam Joost van den Vondel veel en graag op Vijverhof bij Agnes en haar tweede man. Met hen onderhield Vondel plezierige contacten. Agnes was een zeer ontwikkelde echte Renaissancevrouw. Ze las veel, stelde belang in wetenschap en kunst, ze kweekte en schilderde bloemen. Dat haar tweede man ook iets met bloemen had (hij verhandelde gebloemde zijden lakens) inspireerde Vondel tot het volgende gedicht dat hij - op 87-jarige leeftijd - voor de bruiloft van Agnes en Sybrant schreef. Dat was een van zijn laatste gedichten.

*Joost van den Vondel (1587 - 1679)
Ter Bruiloft*

DER EDELE GETROUWDEN

*Sybrant de Flines en Agnes Block
Getrouwd den 9en van Herfstmaand, 1674*

*Wat teelt onderlinge min?
Twee gelijken, eens van zin,
In al wat men geestig rekent;
Beide in kloek verstand uitstekend.*

*D' een schept somwijl lust op 't land,
Daar zij bloemen zaait en plant,
Of de Bloemgodin helpt vieren,
En het loofwerk op papieren,*

*Uitgesneden met de schaar,
Offert op het huisaltaar;
D' anjer heeft zijn wit getroffen,
Als hij net in zijde stoffen*

*Loof en schoone bloemen weeft,
Schooner dan de lente ons geeft.
Wat kan zulk een huwlijk baren,
Daar die beide in echt vergâren,*

*Met een rijp en wijs beleid,
Anders dan genoegzaamheid?
Flines! die, door stadig minnen,
't Onvermurwde hart kost winnen*

*Van uwe Agnes, oud en jonk
Drinkt met eenen blijden dronk
U geluk toe. God wil geven,
Dat gij beide in vreugd moogt leven!*

Agnes was dol op tuinieren. Ze bezat een ongeëvenaarde plantencollectie en liet bovendien haar mooiste planten afbeelden in een 'groot kunstboek'. Dat boek bevindt zich nu in het Rijksprentenkabinet in Amsterdam. In haar gestookte kas kweekte zij als eerste in Nederland, in 1687, een vrucht aan een ananasplant. Ze liet naar aanleiding daarvan een gedenkpenning slaan. Op de rand staat de lezen: 'Kunst en nijverheid brengt tot stand wat de natuur weigert'. Agnes onderhield contacten met geleerden in Nederland (hortus van Leiden) maar bijvoorbeeld ook in Frankrijk en Italië. Het uitwisselen van zaden van bijzondere planten was het belangrijkste doel. Veel schilders verbleven wekenlang op Vijverhof om de bloemen en planten vast te leggen. Agnes kreeg in die tijd de koosnaam 'De Bataafse Flora'. Haar tweede man overleed in 1697. Agnes zelf bereikt de leeftijd van 74 jaar.

Tsaar Peter de Grote

Na het overlijden van Agnes komt de familie De Texeira op Vijverhof. Ook zij laten zich niet onbetuigd in de tuin. Tsaar Peter de Grote bezoekt in 1717 hun 'paradijs'. Hij is zo onder de indruk van de kweekkunst dat hij - met toestemming van de familie - de oppertuinman meeneemt naar Rusland. Later krijgt het landgoed veel verschillende eigenaren en raakt het in verval. Omstreeks 1813 wordt het eerste huis Vijverhof gesloopt.

Het 2^e huis Vijverhof

In 1866 leggen vier jonkvrouwen Ploos van Amstel en Clifford de vier hoekstenen voor het huidige gebouw. Verschillende families, o.a. de in deze streek bekende Doude van Troostwijk, woonden er na elkaar. Vanaf 1926 stond het pand lang leeg.

Tijdens de 2^e Wereldoorlog vestigt een bedrijf zijn ongehuwde (mannelijke) werknemers op Vijverhof. Compleet met eetzaal, keuken, biljartkamer, leeszaal, slaapzaal, bokskamer en een zwembad in de tuin. Na de Derde Dinsdag in 1944 vestigt de Jeugdstorm van de NSB zich er voor een tijdje.

In 1949 komt Vijverhof korte tijd in handen de eigenaar van de Nieuwersluise uitspanning 'De Kampioen'.

In 1957 werd op het buiten een instituut gevestigd dat biologisch en scheikundig onderzoek verricht naar de Nederlandse binnenwateren. De centrale ligging vlak bij de Loosdrechtse Plassen vormde een ideale thuis- en uitvalsbasis voor de zoetwateronderzoekers. In 2011 is dit Nederlands Instituut voor Ecologie verhuisd naar Wageningen.

Na leegstand en anti-kraak bewoning is Vijverhof gekocht door mevrouw Inge van de Ven. Van 2019 tot 2021 heeft zij dit rijksmonument - met steun van de Stichting Erfgoed Parels - grondig laten restaureren. Door o.a. het toevoegen van een serre aan het hoofdgebouw en een theehuis met terras aan de Vechoever heeft zij het in verval geraakte, leegstaande gebouw omgetoverd tot een prachtig hotel-restaurant.

Overig

Stinzenplanten

Van de rijke historie op tuin-gebied - zoals bij Flora Batava's Agnes - is ook nu nog wat terug te vinden. Vijverhof is namelijk bekend als zeldzaam rijke groeiplaats van gele anemonen, een stinzenplant. Die staan in het voorjaar nergens zo overvloedig in bloei als daar in het gazon aan de straatwegkant.

Jeanette

Jeanette Cockuyt (1883 -1936)
Jeanette Cornelia A. Onnes van Nijenrode-Cockuyt (1918)
Portret uit Centraal Museum Utrecht

Jeanette is geboren op 12 februari 1883 in Jutphaas. In 1903 trouwde ze met Michiel Onnes. Hij was toen 25 en had als compagnon in de - oorspronkelijk - Groningse koffiehandel van zijn vader al een behoorlijk inkomen. Het jonge paar kocht een gebruikt autootje. Dat had geen voorruit, maar dat was geen probleem bij de toen gangbare snelheid. Met dat autootje reden ze onder andere langs de Vecht. Onnes vertelde daarover dat ze dan vaart minderden ter hoogte van Nijenrode. 'Elke keer klopte mijn hart sneller'. Ze waren zeer gecharmeerd van Nijenrode dat toen voor de sloop te koop stond. De 28-jarige Michiel Onnes en de 23-jarige Jeanette Cockuyt besloten het te kopen en zo voor sloop te behoeden. Op 2 januari 1907 was de koop gesloten en brak een periode van restauratie en nieuwbouw aan.

Pas in 1911 gingen Jeanette en Michiel op het kasteel wonen. Toen rondten ze de eerste fase van de restauratie af met een groot feest waarbij alle Breukelaars welkom waren. Dat ze gastvrij waren bleek ook uit de uitgebreide Sinterklaasvieringen. Alle kinderen uit de twee laagste schoolklassen in het dorp werden daarvoor uitgenodigd in de grote wapenzaal van het kasteel. De eerste jaren mochten de kinderen daarbij op Perzische tapijten zitten. Dat was niet zo'n frisse boel, want er werd uit angst voor Sint en Piet veel in de broek geplast. Als de harten van de kindertjes vol verwachting klopten en ze flink gezongen hadden, stormde een (toen nog) Zwarte Piet door het deurtje achterin de zaal naar binnen en verkondigde luid dat Sinterklaas bij de schoorsteen op het kasteel was aangekomen. Op een plankje in de grote schouw had tot dan een als Sinterklaas verkleedde schoolmeester zich verborgen. Hij daalde statig af. Voor alle kinderen waren er dan cadeautjes.

Toen Jeanette eenmaal op Nijenrode gesetteld was, plaatste ze advertenties waarin ze vroeg om 'een zeer bekwame keukenmeid, een bekwam werkmeisje en een net keukenmeisje' die dan 'indien zeer bekwam, drie honderd gulden per jaar konden verdienen met vrij reizen en dertig gulden waschgeld'.

Jeanette was streng voor haar personeel. Als de meisjes de gang boven boenden, moesten ze flink doorwerken want anders vonden ze vrij letterlijk 'de hond in de pot'. Hun lunch werd bij de trap gezet en als ze daar niet voor 12 uur waren aangekomen met hun boenwerk, liet Jeanette de hond los die het opslokte.

Tussen Michiel Onnes en Jeanette ging het op den duur niet goed. In 1927 scheidden ze. In het kasteel werden al snel de sporen van Jeanette uitgewist. Onnes trouwde een jaar later met Lily Agathe Louise barones Snouckaert van Schauburg. Jeanette overleed in 1936 op 53-jarige leeftijd.

OVER-HOLLAND

Hoe het begon

In de 17^e eeuw werden aan de oevers van de Vecht door rijke Amsterdamse kooplieden buitenplaatsen opgericht. Die konden ze redelijk gemakkelijk en comfortabel per trekschuit bereiken. Daarom waren die buitenplaatsen gericht op de rivier en niet op de Heerenweg (die nu Rijksstraatweg heet). Zo ook Over-Holland dat in 1676 werd gebouwd door Catharina Cromhout en Jacob Poppen. Poppen was erg rijk en kon zich - naar verluidt - veroorloven om voor elke dag in de week een ander paardenspan te hebben: 's maandags zwarte, dinsdags bruine, woensdags schimmels, donderdags vossen en vrijdags blassen.

Bouwstijl

Er was in die tijd van de bouw van Over-Holland nog geen eigen bouwstijl van Vechthuizen. Daarom heeft het midden van het huis het uiterlijk van een statig Amsterdams grachtenpand. De zijvleugels zijn er later aangebouwd (omstreeks 1755).

De buitenplaats bestond uit een groot landgoed waarvan je aan de Vecht de zogenoemde 'huisplaats' ziet. Die is nu privébezit. Aan de overkant van de Rijksstraatweg loopt het landgoed verder in de 'overplaats' tot aan het Amsterdam-Rijnkanaal. Dat redelijk grote stuk (22 ha) is nu bezit van het Utrechts Landschap en vrij toegankelijk.

Linnaeus

In de tijd dat Catharina Cromhout en Jacob Poppen eigenaar waren, verbleef de beroemde Zweedse botanicus Carolus Linnaeus (1707 - 1778) een tijd op Over-Holland. Dat verklaart mede waarom de Breukelse wijk die dichtbij Over-Holland ligt 'Linnaeusdreef' heet.

Tuinarchitectuur

Aanvankelijk waren de tuinen en parken in deze streek ingedeeld in strakke geometrische patronen zoals je die ziet bij Franse kastelen, de Le Nôtre stijl. Vanaf het midden van de 16^e eeuw veranderde de mode wat dit betreft. De Engelse landschapsstijl kwam in zwang met slingerpaden, beekjes, waterpartijen, heuveltjes en bosschages. Over-Holland was het eerste landschapspark aan de Vecht dat volgens deze nieuwe stijl werd omgevormd.

De naam Over-Holland

Over-Holland heeft zijn naam waarschijnlijk te danken aan het feit dat het gebied aan de overkant van de Vecht bij het gewest Holland behoorde. Dat was de 'Heerlijkheid Mijnden', welke benaming terug te vinden is in de Mijndense sluis die vlak bij Loenen ligt.

Schijfster in theekoepel

In de achtkantige Chinese theekoepel met het rieten dak schreef de in haar tijd beroemde schrijfster Marie C. van Zeggelen (1870 -1957) het boek 'De Plaetse aan de Veght' (Amsterdam 1929). Die roman gaat over de eerste bewoners Poppen en Cromhout met hun beminnelijke dochter en speelt zich dus voor een belangrijk deel af op Over-Holland.

Overig

Dit buiten was in de 19^e en begin 20^e het bezit van de familie Doude van Troostwijk, bekend door o.a. een plein met die naam in Loenen en een straat in Nieuwer ter Aa. In 1928 verkocht die familie het landgoed aan het Utrechts Landschap. Daardoor werd voorkomen dat op deze plaats een fabriek werd gevestigd.

STERRESCHANS

Schans in stervorm

De naam Sterreschans verwijst naar de verdedigingsschans die hier in 1673 is gebouwd. Verdedigingsschansen hadden veelal een stervorm. Ruim 15 jaar later vond men de schans niet langer nodig als verdediging tegen oorlogszuchtige vijanden. Toen kon ene David Rutgers op deze plek een bescheiden buiten stichten dat hij - indachtig de vorige bestemming van het terrein - Sterreschans noemde. Samen met Over-Holland en Rupelmonde is dit het laatst overgebleven buiten van de 'Mennistenhemel'. (zie daarvoor verder bij Nieuwersluis). In 1815 kocht een Amsterdamse lakenkoopman, Adriaan Paets van Troostwijk dit buiten. Hij vergrootte het huis tot zijn huidige omvang. Het Art Nouveau tuinhuisje en de theekoepel werden aan het begin van de vorige eeuw aan het buiten toegevoegd.

Redeloos, radeloos, reddeloos: even een stukje geschiedenis

De verdedigingsschans die hier lag werd dus gebouwd na het rampjaar 1672. De drieslag redeloos, radeloos en reddeloos slaat op dat jaar. De rijkdom van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden door de VOC-handel, de WIC (slaven-)handel en de Oostzeehandel én het verzet tegen de Franse poging om de Zuidelijke Nederlanden in te lijven, leidden tot oorlog met Frankrijk, Engeland en o.a. de vechtlustige Duitse bisschop Christoph Bernhard von Galen, de zgn. 'Bommen Berend'. Vooral de Franse koning Lodewijk XIV - de zonnekoning - wilde graag het welvarende Amsterdam veroveren om waarschijnlijk door allerlei heffingen zijn uitbundig luxe en feestelijke levensstijl verder te kunnen financieren.

De verovering van Amsterdam mislukte echter door het inzetten van de Hollandse waterlinie. Maar dat isoleren van Amsterdam door grote wateroppervlakten veroorzaakte veel ellende: banken, winkels, rechtbanken, scholen en schouwburgen moesten sluiten, handelaren, kunstenaars en schilders gingen failliet, de verkoop van bouwpercelen kwam stil te liggen. De grond die onder water had gestaan rond de stad, was nog lang onbruikbaar. De binnenlandse politieke situatie werd uiterst gespannen; raadspensionaris Johan de Witt en zijn broer Cornelis werden verantwoordelijk gehouden voor de oorlog en door een woedende menigte in Den Haag gelyncht. Kortom: het volk was redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos.

Op militair gebied keerde het tij na het rampjaar al vrij snel. Stadhouder Willem III van Oranje (tevens koning van het Verenigd Koninkrijk; vandaar nog steeds die militante marsen van Orangisten in Noord-Ierland) heroverde Naarden en nam Bonn in. Zo werd de aanvoerlijn van de vijandelijke legers verstoord en moesten de Fransen noodgedwongen de Nederlanden te ontruimen. Het leger van Frankrijk heeft zich toen al plunderend teruggetrokken, zoekend naar wraak, geld, materiaal en levensmiddelen. Onder andere kasteel Nijenrode werd opgeblazen door Zwitserse huursoldaten in Franse dienst.

Als gevolg van die de oorlog en de plunderingen werden kordate beslissingen genomen: op de grens van Holland en Utrecht moesten schansen worden gebouwd om de republiek te beschermen. Zodoende werd op de plaats waar nu Sterreschans ligt, een schans aangelegd onder leiding van ene luitenant-kolonel Johan van Stockheim. Die schans fungeerde dus slechts tot 1689 als verdedigingswerk.

Een paar overige wetenswaardigheden

- De in deze streek bekende familie Doude van Troostwijk die o.a. Sterreschans bezat, kwam aan die dubbele naam doordat de zoon van de Adriaan die aan het begin van dit stukje is vermeld, de naam van zijn moeder toevoegde.
- In 1842, bij de aanleg van de spoorlijn Amsterdam - Utrecht, verkocht Doude van Troostwijk een stuk land aan de staat met als voorwaarde dat elke trein bij Nieuwersluis zou stoppen zodat familieleden zouden kunnen in- en uitstappen. Pas in 1913 lukte het gedeeltelijk en na WO II geheel om - na betaling van forse bedragen - van die voorwaarde af te komen.

RUPELMONDE

Vlaamse naam

Het mooiste gebouw waar we op deze Nijenro(n)de langs roeien, is Rupelmonde, dat is het oordeel van vele leden van roeivereniging Het Galjoen. Op een kaart uit 1710 wordt dit buiten vermeld als Rypermonde. De naam Rupelmonde zou aan dit buiten gegeven zijn door Anthony van Gheselen, een uit Vlaanderen gevluchte doopsgezinde koopman. Hij (her-)noemde deze buitenplaats naar het Belgische Rupelmonde. Dat is een plaats in de provincie Oost-Vlaanderen, daar waar de korte (12 km) rivier de Rupel uitmondt in de Schelde.

Bereveld, vroegere naam?

Deze buitenplaats heette volgens sommige bronnen oorspronkelijk 'Bereveld'. Dat was naar verluidt de naam die de eerst-bekende eigenaar Jean de Wolf, een Amsterdamse koopman uit de 18e eeuw, gaf aan het huis dat hij hier liet bouwen. Maar andere bronnen beweren dat Bereveld een buiten was dat ten noorden van Rupelmonde lag. Waar die naam Bereveld vandaan komt, is niet helemaal duidelijk. Wellicht duidt het op een braakliggend, ruw stuk grond. 'Bereveld' is namelijk een benaming voor 'ruig onland'. Of het toeval is of bewust: Rupel uit de naam Rupelmonde duidt naar verluidt ook op ruig of ruw. Hoe dan ook; de naam Bereveld is in Breukelen terug te vinden in een straatnaam, maar dan is het geschreven als Beereveld.

Verbouwing, Lucas Bols en de goden

Op deze plek lag naar verluidt oorspronkelijk een sobere herenhofstede. In 1768 is die ingrijpend verbouwd. Dat gebeurde in opdracht van Jacob Berthon jr. en Benina Sophia Bols. Zij was een telg uit de familie die bekend werd door de likeurstokerij Lucas Bols. Benina Sophia had Rupelmonde geërfd. Bij de verbouwing werd het huis vergroot met een koepelkamer in Lodewijk-XV stijl. De twee alliantiewapens die je vanaf de Vecht ziet, werden toen bovenop het huis geplaatst. Links en rechts daarvan kwamen twee schildhouders: Mercurius, de god van de handel, reizigers en winst en Neptunus de god van de zee, golven en al het stromende water. Die verwijzen naar de bron van welvaart van Benina Sophia Bols en Jacob Berthon jr.

Mercurius en Neptunus zitten op een stenen hekwerk - een attiek - dat een architectonische versiering is. Dat attiek en het smeedijzeren hekwerk bij de aanlegsteiger zijn eveneens in Lodewijk-XV stijl gemaakt.

Op het dak staat nu weer een torentje met een klok met een helder klinkend klokkenspel dat hele en halve uren slaat. Dat torentje was in 1860 verwijderd maar is door de huidige eigenaar in alle glorie hersteld.

In de vorige eeuw zou dit lustoord ook nog een tijdje in bezit zijn geweest van Nicolaas Bastert, de bekende Vechtstreekschilder, die we ook al tegenkwamen bij de beschrijving van Cromwijk.

Deze fraaie buitenplaats is particulier bezit.

Waarheid?

Is het bovenstaande allemaal waar? Waarschijnlijk niet. Het berust - net als de andere beschrijvingen van hetgeen langs de Vecht te zien is - op bevindingen uit allerlei publicaties. Die publicaties zijn niet steeds eensluidend. Bijvoorbeeld, was 'Bereveld' nu wel of niet een vroegere naam van Rupelmonde? Over Benina Sophia Bols is mijn formulering 'een telg uit' bewust vaag. Was ze dochter of stiefdochter van Lucas Bols of was ze dat van zijn neef Hermanus Bols? Bezat die Hermanus in 1742 de 'sobere hofstede Rupelmonde' of was het toen al een weelderig 'lusthof' zoals het geschreven wordt in 'De mythes rond likeurstoker Lucas Bols'? Wat er te zien is vanaf de Vecht is waarheid, de beschrijving van de geschiedenis van de bouwwerken zal niet altijd de waarheid zijn. Belletrie bedrijven is wat ik doe, zie het voorwoord.

NIEUWERSLUIS

Hier zijn: de Pupillenschool; Hotel-restaurant De Kampioen; de Damsluis en de Mennistenhemel

Komend vanuit Breukelen wordt het beeld van Nieuwersluis achtereenvolgens bepaald door:

- De grote brug;
- De Pupillenschool;
- Hotel-restaurant De Kampioen;
- De Damsluis.

En dan is er nog aan stuurboord nog een - voor de zgn. Mennistenhemel - bijzonder stuk Vechtoever tussen Nieuwersluis en Loenen.

Hoe heet het?

Nieuwersluis heet zo omdat er een damsluis in de Vecht ligt.

De pupillenschool dankt zijn naam aan de stichter ervan, Koning Willem III.

De naam van het restaurant - De Kampioen - is de oude naam die de - uit circa 1650 stammende - uitspanning oorspronkelijk had (en sinds 2021 weer heeft) en waarvan een van de vroegere namen 't Stoute Soldaatje' was. Die naam duidde op de functie die het kazernecomplex dat ertegenover ligt, jarenlang heeft gehad: gevangenis voor stoute soldaten en dienstweigeraars. Maar de naam duidt ook op een groepje koks en kelners uit de goede restaurants die deze omgeving kent. Die staken de koppen bij elkaar en 'deserteerden' in de jaren '90 om hier voor zichzelf te beginnen.

Wat is het nu?

De sluis wordt niet meer gebruikt. De kazerne is omgebouwd tot vrouwengevangenis. De Kampioen is een hotel-restaurant.

Iets over de historie

De sluis

De sluis bestaat eigenlijk eenvoudigweg uit verticale sleuven in de kademuren. Daarin kunnen balken worden geschoven zodat een houten dam ontstaat. Die houdt het water tegen.

Over het bouwjaar van de sluis vermeldt een bron dat hij 'al van voor 1448' is. Toen diende hij als stormvloedkering tegen het water dat bij noordwestenwind vanuit de voormalige Zuiderzee zo ver de Vecht in werd gedreven dat men tot in Utrecht natte voeten kreeg.

Een andere bron vermeldt dat de sluis in 1874 een functie kreeg bij het regelen van de inundaties: het onder water zetten van terreinen in het kader van de zgn. Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dat was een militaire verdedigingslinie, die liep van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch.

In de loop der eeuwen is dus de functie van de damsluis kennelijk omgekeerd. Eerst het water uit het noorden, dat door de wind tegen de stroomrichting in wordt opgestuwd, tegenhouden. Daardoor moest het land ten zuiden van Nieuwersluis droog blijven.

Vanaf de aanleg van de Hollandse Waterlinie werd de nieuwe functie: de stroming van het water uit het zuiden tegenhouden, zodat het terrein ten zuidoosten van Nieuwersluis onder water zou kunnen lopen (om zo de vijand tegen te houden).

De sluis was fiscaal echter ook van belang. Het was een plaats waar tol (vaarwegbelasting) werd geheven. Hij lag immers op de drukke trekschuitroute tussen Amsterdam en Utrecht. In het vaarseizoen 1665-1666 betaalden hier 55.524 personen tol. Drukte op de Vecht is dus niets nieuws.

De pupillenschool en kazerne

De pupillenschool stamt uit 1877. Het was oorspronkelijk een militaire school voor zonen (12 tot 16 jaar) van militairen en voormalige militairen. Als er in die tijd nog plaatsen beschikbaar waren, werden ook zoons van niet-militairen tot de opleiding toegelaten. Zij, resp. hun ouders, moesten dan 50 gulden (ca. 23 euro) betalen per jaar.

Dit hoge, vierkante, gebouw maakt deel uit van een kazernecomplex. Dat kazernecomplex is hier oorspronkelijk gevestigd in 1673. Toen was het bedoeld om de sluizen te beschermen tegen vijandige legers. Later kreeg de kazerne een functie in het kader van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Een van de forten daarvan ligt, nauwelijks zichtbaar, aan bakboord in de flauwe rivierbocht voor Nieuwersluis.

Vanaf het water zien we slechts een deel van de kazerne. Het hoofdgebouw daarvan ligt verder van de Vecht verwijderd, links van de pupillenschool. Dat imposante gebouw waarop staat 'Koning Willem III Kazerne' is gebouwd in 1874. Deze kazerne is volgens kenners architectonisch de mooiste van het type 'Du Genie'.

Bewoners

Nieuwersluis ligt midden in de 'Mennistehemel'. Zo wordt het stuk van de Vecht tussen Breukelen en Loenen genoemd. Die naam verwijst naar Menno Simons (1496-1561), de grondlegger van een belangrijke stroming binnen de doopsgezinde geloofsgemeenschap. De Mennisten die woonden, waren vooral laken- en zijdehandelaren die in de 17de eeuw het katholieke Vlaanderen ontvluchtten. Een groot aantal vestigde zich in het liberale Amsterdam. Net als de Joden werden de Mennisten gedoogd, maar mochten zij geen overheidsfuncties vervullen of lid worden van een gilde. Daarom hadden velen van hen een vrij beroep in bijvoorbeeld de geld-, graan-, laken- en zijdehandel. Sommige Mennisten die rijk waren, gingen vanaf 1650 bij elkaar in de buurt wonen op dit stuk langs de Vecht. Gezien hun opvattingen over soberheid waren de meeste huizen van hen vrij eenvoudig zoals te zien is aan stuurboord tussen Nieuwersluis en Loenen. De tuinen daarentegen waren vaak zeer weelderig. Maar sommige Mennisten bouwden bepaald niet-sobere buitenplaatsen aan de Vecht zoals Rupelmonde, Sterreschans en Overholland.

De bewoners van de pupillenschool en van de kazerne waren dus oorspronkelijk vooral zonen van militairen. In de loop van zijn geschiedenis heeft het gebouw zeer verschillende soorten bewoners gekend. Dat liep uiteen van

- militairen die 'zwaar arrest' (gevangenisstraf) hadden gekregen tot tuchtbehoevenden en marechaussees in opleiding en
- van dienstweigeraars en politieke gevangenen tot criminele illegalen.

Na al die, voornamelijk mannen, zijn de voornaamste bewoners nu vrouwen die een gevangenisstraf uitzitten.

De Kampioen

Al in de zestiende eeuw ontstond op de handelsroute tussen Utrecht en Amsterdam een herberg bij de sluis in de Nieuwe Wetering. Men kon er een hapje en een drankje nuttigen, overnachten en de paarden van de trekschuit konden er worden verversd. Hotel 'De Kampioen', later ook bekend als 'Het Stoute Soldaatje' en 'Ome Cees' is al eeuwen een gevestigde naam. Begin twintigste eeuw werd het het eerste Bondshotel van de ANWB.

Lily

Lily (1901 - 1980)

Lily Agathe Louise barones Snouckaert van Schauburg

Een erg lange naam voor een korte boot. De boot heet dus kortweg Lily. Haar roepnaam was inderdaad Lily, dus wat dat betreft is de bootnaam oké. Volgens traditie krijgt een boot - in principe - de naam van een vrouw die op kasteel Nijenrode woonde. Lily woonde er van 1929 tot circa 1935.

Lily werd geboren in 1901. Ze was de 2e vrouw van Michiel Onnes, de koffiehandelaar die in 1907 Nijenrode kocht. Hij liet het grondig restaureren, zodat we veel van wat we nu zo mooi vinden, aan hem te danken hebben: het kasteel, de ophaalbrug en pijlers bij het voorplein, het koetshuis, de toegangspoort, het speelhuisje bij de vijver en de chauffeurswoning tegenover ons Botenhuys. Maar niet alleen bouwwerken liet hij verrichten, ook het park, de tuinen en de grote vijver liet hij aanleggen. Het hek waar we doorrijden om onze fietsen te stallen, bestond in Onnes' tijd al, maar hij heeft het laten verplaatsen om ruimte te maken voor het poortgebouw. Dat poortgebouw heeft aan de kasteelkant een gevelsteen met het wapen van Lily.

Onnes was niet alleen koffiehandelaar en bouwheer, maar óók een groot kunstverzamelaar en wellicht ook een verzamelaar van (adellijke) dames. Lily én Onnes' 3e vrouw - Anna Theodore Sophie Smits Mess' Oud Bey - waren van adel; Waarschijnlijk vond Onnes dat hij niet achter kon blijven met zijn korte naam: hij liet zich 'Onnes van Nijenrode' noemen. Zijn 1e vrouw was niet van adel maar droeg wel een deftige naam: Jeanette Cornelia Onnes van Nijenrode-Cockuyt.

Toen Lily in 1929 op Nijenrode kwam, was Onnes door zijn handel al steenrijk geworden en was de restauratie van het kasteel en het omringende landschapspark al voltooid. Hij was toen blijkbaar zo verliefd op die jonge dame (zie foto) dat hij een kamer in het kasteel aan haar wijdde: de dameskamer. Op de schouw liet hij haar familiewapen aanbrengen. Het plafond waarop allerlei wapenschilden van ridders te zien waren, verving hij door een cassette-stucplafond in Engelse Stijl. Daarop werden rozetten, afgewisseld met de mispelroos van Onnes en de adelaar van Schauburg, én 'Lacs d'amour' aangebracht. Dat zijn liefdesknopen van vervlochten letters van hun namen.

De liefde tussen Lily en Onnes was niet voor eeuwig. In 1948 scheidden ze en 2 maanden later trouwde Onnes met de eerder genoemde Anna Theodore Sophie Smits Mess' Oud Bey. Lily leefde na die scheiding nog vele jaren. Ze overleed op 78-jarige leeftijd in 1980.

KRINGENWETWONINGEN

Na de blik op de De Genie-Kazerne Koning Willem III, het passeren van de brug (denk om je hoofd!) en de doorvaart tussen en de resten van de sluis in Nieuwersluis zie je - als je zo'n 200 meter verder bent - aan stuurboord een rijtje lage houten huizen. Dat die van hout en zo laag gebouwd zijn heeft te maken met de Kringenwet. Dat was een wet uit 1853. Die had tot doel het vrijhouden van het schootsveld rond de vestingwerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het slopen, bouwen, rooien en beplanten binnen de Verboden Kringen was in deze wet geregeld. Afhankelijk van het strategisch belang waren alle Nederlandse vestingwerken onder deze wet verdeeld in drie klassen. De klasse van het vestingwerk bepaalde binnen de kringen de beperkingen voor het bouwen en het planten van houtgewassen.

Verboden kringen

Een vrij schootsveld in de Linie was in oorlogstijd van groot belang. Daarom was het gebied rond de verdedigingswerken ingedeeld in zones van 300, 600 en 1000 meter, de zogenaamde Verboden Kringen. In deze gebieden moest men zich houden aan allerlei bouw- en beplantingsvoorschriften. De militaire autoriteiten wilden elk bouwplan zien.

Op grond van de Kringenwet waren om elk vestingwerk dus drie verboden kringen getrokken. Op een afstand van 300 m, de kleine kring, op een afstand van 600 m, de middelbare kring en op een afstand van 1000 m, de grote kring. Tussen een vestingwerk van eerste klasse en de kleine kring mocht slechts met toestemming van de minister van Oorlog gebouwd worden, en dan slechts met brandbare materialen, zoals hout en riet. Er golden bovendien beperkende bepalingen voor beplantingen. Tussen de kleine en de middelbare kring was er om te bouwen geen toestemming van de minister nodig en was het toegestaan om voor de fundering, schoorsteen en dakbedekking steen te gebruiken, maar verder moest alles bestaan uit verbrandbare stoffen. In het gebied tot 1000 m vanaf de hoofdverdedigingslijn was het verboden om zonder toestemming van de minister van Oorlog infrastructurele werken aan te leggen of te veranderen. In die buitenste kring waren in principe dus alle bouwmaterialen geoorloofd, maar in geval van 'afkondiging van den staat van oorlog' en ook bij mobilisatie konden op last van de militaire bevelhebber alle aanwezige gebouwen, bomen en andere obstakels zonder enige vorm van proces worden geruimd. Gedupeerden ontvingen wel een schadevergoeding. De verwijdering van gebouwen, huizen en beplanting binnen de Verboden Kringen was nodig om zo ongehinderd te kunnen vuren.

De houten huizen zoals in Nieuwersluis konden in geval van oorlog dus snel worden gesloopt. Een aantal van deze 'kringenwetwoningen' is nu dus nog aanwezig, niet alleen in Nieuwersluis, maar ook in Weesp en Naarden. In 1963 werd de Kringenwet ingetrokken.

Desi

Desi (1912 - 1996)
Dési von Halban

Dési's volledige naam is Désirée Louise Anna Ernestine von Halban-Kurz en dan eigenlijk nog met toevoeging van de achternaam van haar man: Goudstikker. Ze was een Oostenrijkse zangeres. Midden 1937 werd ze door Jacques Goudstikker, de toenmalige eigenaar van Nijenrode, uitgenodigd om te komen zingen op een Weense avond die hij op kasteel Nijenrode had georganiseerd. Dat was een benefietconcert; de opbrengst was bestemd voor het steunen van gevluchte Duitse en Oostenrijkse Joden. De muziek werd mede verzorgd door het Concertgebouworkest onder leiding van Willem Mengelberg. Dat is opmerkelijk gezien de pro-Duitse houding van Mengelberg tijdens de oorlog. Hij stemde in met de verwijdering van de Joodse musici uit zijn orkest in 1942 en mocht na de oorlog 6 jaar niet meer dirigeren in Nederland. (vlak voor het aflopen van die termijn overleed hij).

Over Goudstikker zei Dési later: 'Het was voor mij liefde op het eerste gezicht'. Bij Goudstikker had Dési kennelijk ook een gevoelige snaar geraakt. Toen ze na het concert terugging naar Wenen, reisde hij haar achterna met bloemen uit de Nijenrodetuin. Hij vroeg haar ten huwelijk en ze zei 'Ja'. Ze trouwden nog datzelfde jaar. Vanaf toen verzorgde ze verschillende muziekuitvoeringen op Nijenrode. In 1939 werd hun zoon Ed, voluit Edouard geboren.

Goudstikker was Joods. Na de Duitse inval in mei 1940 vluchtte het gezin op een koopvaardijship uit Nederland. Na één dag varen ging Goudstikker 's nachts een luchtje scheppen aan boord. Hij viel in het vrachtruim en was op slag dood. Dési en haar 2-jarige zoontje kwamen uiteindelijk in de Verenigde Staten terecht. Daar werd ze nog behoorlijk beroemd als sopraan.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam Dési terug naar Nederland. Aanvankelijk verhuurde ze Kasteel Nijenrode aan de Stichting Nijenrode, Instituut voor Bedrijfskunde. In 1950 verkocht ze het kasteel aan wat nu de Universiteit Nijenrode heet. Dési gaf tot in de jaren 80 zangles, ze overleed in 1996 in Bilthoven.

Wil je horen hoe ze zong, zoek dan eens naar Dési Halban op YouTube bijv. <https://www.youtube.com/watch?v=cZbVeEDw4sk>
Of luister naar hetgeen ze zingt en zegt op <http://mp3.centerblog.net/s/smc/24340d53.mp3>

SLUIS, RIDDERHOFSTAD EN HUIS TE MIJNDEN

Vorbij Nieuwersluis wordt de Vecht zeer breed. Aan het einde van dit brede stuk bevindt zich aan de Zandpadzijde van de Vecht de 'Mijndense Sluis' en lag 't Huis Mynden'.

Hoe heet het?

De sluis heet nu recht-toe-recht-aan 'Mijndense Sluis'. Op een oude kaart staat deze plek vermeld als 'Mynder Sluys'.

Het grote gebouw dat er vroeger stond, heette aanvankelijk 'Ridderhofstad Mijnden' en na afbraak en wederopbouw 't Huis Mynden'. De aanduiding boven de deur van het huis dat direct na de ophaalbrug ligt, duidt op de oudste bebouwing. Er staat/ stond: 'VAN OUDS RIDDERHOFSTAD MIJNDEN'. Dit huis kan niet worden bezichtigd.

Wat is het nu?

De sluis is de belangrijkste toegang tot de Loosdrechtse Plassen. Door de sluis passeren ca. 24.000(!) schepen per jaar. Van de ridderhofstad en 't Huis Mynden resteren slechts enkele funderingen.

Iets over de historie

Onderzoekers zijn van oordeel dat de ridderhofstad Mijnden rond 1227 door Egidius van Amstel is gesticht. Deze zou relatief kort bestaan hebben en is waarschijnlijk gesloopt in de nasleep van de moord op Floris V in 1296. Deze Floris, een intelligente en charismatische graaf, liet moerassen ontwateren zodat de boeren vruchtbare grond kregen. Onder hem groeit de bevolking en bloeit de economie. Dankbare boeren noemen Floris V daarom 'der Keerlen God' (god van de gewone man). Hij joeg echter andere edelen - zoals Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden en Gerard van Velsen - zodanig in het harnas dat hem tijdens een valkenjacht bij de Egelshoek gevangen namen. Hulp van Hollandse boeren kwam te laat. Floris V werd - naar verluid - uiteindelijk bij Muiderberg vermoord door Gerard van Velsen. In de Grote of St Laurenskerk van Alkmaar staat nog steeds zijn imposante graftombe. Later is hij herbegraven in de abdij van Rijnsburg. De edelen die betrokken waren bij deze moord hebben daarvoor geboet. Hun ridderhofsteden werden gesloopt. Op de eerste lijst van ridderhofsteden uit 1536 werd Mynden dan ook niet meer vermeld.

De familie die zich aanvankelijk 'Van Amstel van Mynden' noemde, liet het 'Van Amstel' na de moord vallen. Zeer waarschijnlijk bestond de ridderhofstad al in 1317 niet meer. Ene Wouter van Mynden beloofde in dat jaar om, indien hij een huis zou laten bouwen, zijn huis in leen af te staan aan graaf Willem III.

Aangenomen wordt dat er in de periode tussen 1317 en 1348 een nieuw bouwwerk is gekomen op of nabij de plaats waar de ridderhofstad had gestaan. Bij de bouw van dit Huis Mynden is volgens een bouwhistoricus gebruik gemaakt van oud bouwmateriaal dat waarschijnlijk afkomstig was van de oorspronkelijke 13de-eeuwse ridderhofstad. Het Huis Mynden is dus waarschijnlijk gebouwd door Wouter van Mynden en zijn vrouw Geertruid van Ruwiel óf door hun zoon Amelis van Mynden. Amelis heeft namelijk in 1348 een huis met zes morgen land, gelegen tussen de Drecht en de Blocklaan, aan graaf Willem V 'opgedragen'. Dat bezit kreeg hij bij die transactie 'als leen' terug.

Het Huis Mynden is waarschijnlijk niet, zoals de ridderhofstad, door strijd geslecht, maar gewoon gesloopt. Daarmee werd rond 1525 een begin gemaakt. Dat blijkt uit de 'Gedenkschriftens' van Herbert van Mynden. Die woonde met zijn vrouw Margriet van Kronenburg liever in het huis van (de familie van) zijn vrouw aan de westoever van de Vecht. Ondanks dat hij er niet meer woonde, moest hij over het Huis Mynden belasting betalen. Om die belasting te ontwijken liet hij het zover afbreken dat het niet meer onder de toen geldende belastingregels viel. Het duurde tot 1860 voordat alles gesloopt was.

Bewoners

De stichter was dus waarschijnlijk Egidius van Amstel (van Mynden). Zijn afstammeling, de eerdergenoemde Wouter van Mynden trouwde met Geertruid van Ruwiel. Dat is dan een verbinding naar Nijenrode waar de familie Van Ruwiel woonde.

De sluis en de ervoor gelegen brug worden door sluiswachters bediend. Dat is uniek (geworden). De meeste bruggen en sluizen in deze omgeving worden vanuit een centrale waarnemingspost op afstand of door de gebruikers zelf bediend. Het Plassenschap heeft deze sluis en de twee andere sluizen tussen Vecht en Loosdrechtse Plassen, de (zelfbedienings-)Weersluis en -Kraaienestersluis, in eigendom en beheer.

Overig

De sluis is gebogen waardoor de volle lengte van 50 meter en breedte van 7 meter niet kan worden benut. Voor roeiboten is dat geen bezwaar.

Verantwoording

De afbeeldingen van de dames die vernoemd zijn in de boten van Nijenrode Roeivereniging Het Galjoen zijn afkomstig uit de collectie Nijenrode. Vaak zijn die afbeeldingen/foto's gemaakt door Gert Immerzeel die van 1978 tot-en-met 2016 op Nijenrode werkte. Daar was hij eerst tuinbaas/beheerder, daarnaast werd hij in 1993 betrokken bij het behoud van de historische monumenten en het erfgoed op het landgoed. Omdat dit werk steeds belangrijker werd in zijn takenpakket, veranderde zijn functie in 2011 in 'erfgoedadviseur en tuinbaas van Nyenrode Business Universiteit'. Gert overleed in 2023. Hij was voor het maken van deze bundel een welhaast onuitputtelijke bron van inspiratie, niet alleen door de gezellige gesprekken over allerlei 'Nijenrodiana', maar ook door de publicaties die hij schreef of waaraan hij meewerkte. Hij gaf mij toestemming om zijn foto's te gebruiken.

Disclaimer

Op mijn foto's van hetgeen langs de Vecht is te zien, staat - als een kenmerk - een roodgele riem van de boot waarmee Jan-Hendrik Morsink en ik met veel plezier langs het te fotograferen object zijn geroeid. Mocht er een afbeelding of een stuk tekst in dit document staan waarvan u de auteur bent en mocht u daar bezwaar tegen hebben, dan ben ik - Fred Vlotman - van harte bereid die afbeelding of dat stuk tekst te verwijderen of te vervangen.